

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

Līga Feldmane

DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS SOCIĀLI TELPISKĀS ATŠĶIRĪBAS JELGAVĀ

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Zinātnes doktora (*Ph.D.*) grāda iegūšanai
Sociālajā un ekonomiskajā ģeogrāfijā

Apakšnozare: Cilvēka ģeogrāfija

Rīga, 2020

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes Ģeogrāfijas nodaļā laika posmā no 2012.gada līdz 2020.gadam.

Darbu veido ievads, 7 nodaļas, secinājumi un priekšlikumi, kā arī literatūras saraksts un divi pielikumi.

Darba forma: disertācija sociālās un ekonomiskās ģeogrāfijas nozarē, cilvēka ģeogrāfijas apakšnozarē.

Darba zinātniskā vadītāja: Dr.geogr. prof. **Zaiga Krišjāne**

Darba recenzenti:

- 1) Dr.geogr., profesors **Donatas Burneika**, Viļņas Universitāte,
- 2) Dr.geogr. **Ženija Krūzmētra**, Latvijas Lauksaimniecības universitāte,
- 3) Dr.geogr. **Māris Bērziņš**, Latvijas Universitāte.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2020. gada 21. decembrī plkst. 11.00 Latvijas Universitātes Ģeogrāfijas zinātņu nozares promocijas padomes atklātā sēdē.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīgā, Raiņa bulvārī 19.

Promocijas padomes priekšsēdētāja

Dr. geogr., prof. Agrita Briede

Promocijas padomes sekretāre

Dr. geogr., asoc.prof. Solvita Rūsiņa

© Latvijas Universitāte, 2020

© Līga Feldmane, 2020

ANOTĀCIJA

Dzīvesvieta ir nozīmīga iedzīvotāju dzīves kvalitātes sastāvdaļa. Lielākā daļa cilvēku gan pasaulē, gan Latvijā dzīvesvietai izvēlējušies pilsētas. Tāpēc īpaši svarīgi dzīvesvietas pievilcību pētīt gan apdzīvojuma attīstības kontekstā, gan analizējot vērtēšanai izmantotās pazīmes. Dzīvesvietas pievilcības izpētei ir būtiska nozīme ne tikai akadēmiskajā vidē, bet tai ir arī lietišķa nozīme teritoriju attīstības, infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma plānošanā. Ģeogrāfu intereses lokā ir dzīvesvietas pievilcības novērtējuma sociāli telpiskās izpausmes, ko ietekmē gan pilsētas telpa, gan tajā dzīvojošo iedzīvotāju sociālais sastāvs.

Promocijas darba mērķis ir novērtēt iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās daudzveidības sociāli telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētā Latvijā. Pētījums balstīts Jelgavas pilsētas padziļinātās studijās. Jelgavas izvēle pētījumam sniedza iespēju novērtēt studentifikācijas un sabiedrības jaunināšanās nozīmi universitātes pilsētas kontekstā.

Balstoties uz iepriekšējos pētījumos noteiktajām pilsētvides pievilcības novērtējuma raksturojošām pazīmēm, noskaidroti pilsētvides faktori, kas ietekmē pilsētas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumu. Pētījumā atklājas dažādu iedzīvotājus raksturojošo demogrāfisko, sociālekonomisko, mājokli un migrācijas pieredzi raksturojošo pazīmju ietekme. Promocijas darba gaitā iegūtie rezultāti apliecināja, ka pastāv noteiktas sakarības dzīvesvietas pievilcības novērtējuma mērogā un novietojumā pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras. Tika arī noteikts, ka pastāv atšķirības studentu un citu pilsētas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumā.

Atslēgvārdi: dzīvesvietas pievilcība, otrā līmeņa pilsēta, studenti, sociāli telpiskās atšķirības, Jelgava.

SATURS

IEVADS	5
1. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS JĒDZIENS ĢEOGRĀFIJĀ	10
2. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI	11
3. PĒTĪJUMA DATI UN METODEDES.....	16
3.1. Pētījuma dati	16
3.2. Pētījuma teritorijas pilsētas zonas.....	17
3.3. Izmantotās datu apstrādes metodes.....	18
4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI UN DISKUSIJA.....	20
4.1. Dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori pilsētā.....	20
4.2. Vides kvalitāte un personiskā drošība (1.faktors).....	21
4.3. Infrastruktūras nodrošinājums (2.faktors).....	23
4.4. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums (3.faktors).....	25
4.5. Dzīvesvietas pievilcība dažādu iedzīvotāju grupu vērtējumā.....	27
4.6. Telpiskās atšķirības dzīvesvietas pievilcības novērtējumā.....	29
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	33
PATEICĪBAS	35
LITERATŪRAS SARAKSTS	36

IEVADS

Tēmas aktualitāte

Dzīvesvieta ir nozīmīga iedzīvotāju dzīves kvalitātes sastāvdaļa. Lielākā daļa cilvēku gan pasaulē, gan Latvijā dzīvesvietai izvēlējušies pilsētas. Tāpēc īpaši svarīgi dzīvesvietas pievilcību pētīt gan apdzīvojuma attīstības kontekstā, gan analizējot vērtēšanai izmantotās pazīmes. Dzīvesvietas pievilcību atklāj tieši iedzīvotāju vērtējums, ko veido dažādas subjektīvi un objektīvi nosakāmas pazīmes (Amerigo, Aragonés, 1997). Vairāki autori norādījuši, ka pievilcīgu dzīvesvietu veidošana pilsētās ir ilgspējīgas attīstības plānošanas stratēģiskais mērķis (Insch, Florek, 2010; Zenker et al., 2013). Tādēļ dzīvesvietas pievilcības izpētei ir arī lietišķa nozīme teritoriju attīstības, infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma plānošanā (Fang, 2006).

Dzīvesvietas pievilcības vērtējumu ietekmē apdzīvotās vietas lielums, apdzīvojuma blīvums un apbūves raksturs, kā arī ģeogrāfiskais novietojums, vietas mērogs un vēsturiskā attīstība (Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006; Balestra, Sultan, 2013). Dažādas iedzīvotāju grupas atšķirīgi vērtē savu dzīvesvietu. To ietekmē dzīvesvietā pavadītais laiks, vērtētāja vecums, sociālais statuss un citas iezīmes (Speare, 1974; Fang, 2006). Ģeogrāfijā dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības pēta: (1) analizējot dzīvesvietas novietojumu pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras un (2) izpētes mēroga – mājokļa, kvartāla, apkaimes vai pilsētas ietvaros (McCrea et al., 2005; McKerron, Mourato, 2009). Lielpilsētās iedzīvotāju sastāvs un pilsētas morfoloģiskā struktūra parasti ir ļoti daudzveidīga. Tas nosaka lielākas atšķirības starp mājokļiem, kvartāliem un apkaimēm. Tāpat apdzīvotās vietas lielumam pēc iedzīvotāju skaita un nozīmes administratīvā iedalījuma hierarhijā ir būtiska ietekme dzīvesvietu izvietojumā un kvalitātē (Du et al., 2017). Zemākos apdzīvojuma attīstības līmeņos jeb otrā un trešā līmeņa pilsētās dzīvesvietas pievilcības aspekti ir retāk pētīti.

Iedzīvotāju sastāvam ir īpaša loma dzīvesvietas pievilcības izpētē. Dažādu sociāli demogrāfisko grupu dzīvesvietas izvēle var būt ļoti atšķirīga gan pēc novietojuma, gan kvalitātes (Krabel, Flöther, 2014). Mūsdienās pilsētas sacenšas par jauniem, talantīgiem iedzīvotājiem un izvēles priekšroka ir radošajām grupām, labi izglītotiem profesionāļiem (Florida, 2006). Tāpēc universitāšu pilsētas ir uzmanības centrā, pētot dzīvesvietas pievilcību, piemēram, studentifikācijas procesu izpausmēs (Grabkowska, 2011; Fabula et al., 2017). Daļa universitātes absolventu pēc studijām iekļaujas vietējā darba tirgū, iegādājas mājokli un izmanto ierastos pakalpojumus dzīvei pilsētā. Tomēr jāņem vērā, ka šī iedzīvotāju grupa ir ļoti mobila (Florida, 2006). Tādēļ ir būtiski noskaidrot, kā studenti izjūt dzīvi pilsētā un cik apmierināti ir ar dzīvesvietu (Inch, Sun, 2013). Tas var būt indikators, lai izprastu studentu nākotnes nodomus, kā arī var norādīt uz pilsētas aspektiem, kuru uzlabošana var pozitīvi ietekmēt jauno talantu piesaisti pilsētai.

Latvijā dzīvesvietas pievilcība pētīta gan galvaspilsētā Rīgā (Bauls et al., 2003; Krūmiņš et al., 2018), gan citās lielajās pilsētās, piemēram, Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012) un Daugavpilī (Meņšikovs, 2006). Dzīvesvietas novērtējuma telpiskās iezīmes līdz šim analizētas tikai Rīgā (Bauls et al., 2003; Krūmiņš et al., 2018). Citās Latvijas pilsētās dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās atšķirības ir maz pētītas. Līdz ar to promocijas darbā aplūkota aktuāla pētījuma tēma, kas ir nozīmīga ne tikai akadēmiskajā jomā, bet tā var būt arī svarīgs pienesums pilsētplānotājiem, palīdzot apzināt tos faktorus, kas ir būtiski

dažādām iedzīvotāju grupām kvalitatīvas dzīvesvietas nodrošināšanai pilsētā. Par pētījuma teritoriju izraudzīta Jelgava kā Latvijas otrā līmeņa pilsētas piemērs, kurā nozīmīgi akadēmiski pētījumi par dzīvesvietas pievilcību nav veikti. Turklāt Jelgavā kā reģionālas nozīmes augstākās izglītības centram ar tajā esošo Latvijas Lauksaimniecības universitāti pastāv labvēlīgi priekšnoteikumi, lai pētītu studentu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, kas līdz šim Latvijā ir maz pētīta dzīvesvietas pievilcības joma.

Pētījuma zinātniskā novitāte

- Izveidots modelis dzīvesvietas telpisko atšķirību izpētei, izvērtējot dzīvesvietas mērogu un novietojumu pilsētā.
- Faktoru analīzes rezultātā noteiktas būtiskākās dzīvesvietas novērtējumu ietekmējošās pazīmes.
- Analizētas dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās atšķirības pēc pilsētas morfoloģiskās struktūras.
- Vērtēta dzīvesvietas pievilcība dažādām iedzīvotāju grupām.

Promocijas darba mērķis

Promocijas darba mērķis ir novērtēt iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētās.

Promocijas darba uzdevumi

Lai sasniegtu promocijas darba mērķi un novērtētu iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības Jelgavā, izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- apzināt un analizēt teorētiskās nostādnes par dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās;
- apkopot iepriekšējo empīrisko pētījumu pieredzi par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem un tā sociāli telpiskajām atšķirībām pilsētās;
- raksturot Jelgavas pilsētas morfoloģisko attīstību, sociālo un telpisko struktūru, kā arī tās pilsētas telpas kvalitāti;
- noskaidrot iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības noteicošo faktoru kopumu Jelgavā;
- analizēt dzīvesvietas pievilcības atšķirības dažādu pilsētas iedzīvotāju sociālo grupu vērtējumā;
- novērtēt dzīvesvietas pievilcības atšķirības dažādās pilsētas zonās.

Aizstāvāmās tēzes

- Dzīvesvietas pievilcības jēdziens aplūkots dažādās zinātnes nozarēs. Ģeogrāfijā dzīvesvietas novērtējums saistīts ar apdzīvojamības attīstības un pilsētas morfoloģiskās struktūras teritoriālajām atšķirībām. Līdz ar to svarīgi meklēt saiknes starp dažādiem izpētes mērogiem un dzīvesvietu izvietojumu pilsētā.
- Pētījumā dzīvesvietas pievilcība noteikta pēc vairākām pazīmēm, nosakot būtiskāko pazīmju kopumu jeb faktorus. Iedzīvotāju novērtējumā būtiski faktori ir vides kvalitāte un personiskā drošība.

- Iepriekšējie pētījumi atklāj dzīvesvietas pievilcības sociāli demogrāfiskās atšķirības. Tāpēc darbā analizētas iedzīvotāju sociālā sastāva atšķirības dzīvesvietas novērtējumā. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti ļāva izveidot sociāli demogrāfiskos profilus.
- Jelgavas piemērs ir nozīmīgs apdzīvojamā attīstības kontekstā, jo atklāj dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās iezīmes nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centrā. Pilsētā esošā universitāte piesaista gados jaunus studentus, kuri kritiskāk vērtē dzīvesvietu, salīdzinot ar ilgstoši pilsētā dzīvojošiem, gados vecākiem pilsētniekiem. Jelgavas izvēle ļāva novērtēt demogrāfisko pārmaiņu ietekmi dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, kā arī aplūkot studentifikācijas un sabiedrības jaunināšanās nozīmi universitātes pilsētas kontekstā.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Promocijas darba rezultāti patstāvīgi vai kopā ar līdzautoriem atspoguļoti 9 zinātniskajos rakstos, kā arī apspriesti 16 starptautiskās un vietējās konferencēs.

Zinātniskie raksti:

- 1) **Feldmane, L.** (2019). Students' Satisfaction With Their Host City: Case of Jelgava, Latvia. Starptautiskās zinātniskās konferences "Engineering for Rural Development" rakstu krājums Nr.18, 1888.-1893.lpp. ISSN 1691-5976 (Web of Sciences, SCOPUS)
- 2) **Feldmane, L.** (2019). Inner City or Outskirts: Where are Residents More Satisfied? The Case of Jelgava. *Folia Geographica XVII – Appreciating Geography: Local and Global Scale*, pp. 131-138. <https://doi.org/10.22364/fg.17.17>
- 3) **Feldmane, L.** (2018). The Impact of Residence Longevity on Life Satisfaction: The Case of Latvia Cities. *New Challenges of Economic and Business Development – 2017: Digital Economy: Proceedings of Reports (9th International Scientific Conference; May 18-20 2017, Riga, University of Latvia)*, ISBN 978-9934-18-344-7, 212.-221.lpp. (Web of Sciences)
- 4) **Feldmane, L.,** Apsīte-Beriņa, E., Burgmanis, Ģ. (2018). Apmierinātība ar dzīvi un ģeogrāfiskā mobilitāte: teorētiskais ietvars. Ģeogrāfisko rakstu krājums "*Folia Geographica*", Nr. XVI, Latvijas Ģeogrāfijas biedrība, ISSN 1407 – 5229. 102.-108.lpp.
- 5) **Feldmane, L.** (2018). Life Quality Assessment in the City of Jelgava. *Economic Science for Rural Development, Nr. 48: Integrated and Sustainable Regional Development, Marketing and Sustainable Consumption*, ISSN 1691-3078. 85.-92.lpp. (Web of Sciences)
- 6) **Feldmane, L.** (2017). Human Life Course Impact on Migration Patterns: The Case of Jelgava City, Latvia. *Economic Science for Rural Development, Nr. 46: New Dimensions in the Development of Society, Home Economics, Finance and Taxes*, ISSN 1691-3078. 62.-67.lpp. (iesniegts iekļaušanai Web of Sciences)

7) **Feldmane, L.** (2016). Apkaimes faktors dzīvesvietas izvēlē Jelgavas pilsētā. Ģeogrāfisko rakstu krājums "*Folia Geographica*", Nr. 15, Latvijas Ģeogrāfijas biedrība, ISSN 1407 – 5229. 98.-102.lpp.

8) Popluga, D., **Feldmane, L.** (2016). Development of Sustainable Living Environment in the Cities through the Bioeconomy. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 41: Rural Development and Entrepreneurship, Bioeconomy, Home Economics. ISSN 1691-3078, 259-264.lpp. (Web of Sciences)

9) **Feldmane, L.**, Krisjane, Z. (2016). Migration Towards Second Tier Cities in Latvia: The Case of Jelgava City. *Economic Science for Rural Development*, Nr. 42: Integrated and Sustainable Regional Development, Production and Co-operation in Agriculture, ISSN 1691-3078. 45.-51.lpp. (Web of Sciences)

Dalība konferencēs:

1) The 3rd Riga Readings in Social Sciences (RRSS) Annual International Conference „15 years after the great enlargement - What is EU for?”, University of Latvia, Riga, 14 – 15 November, 2019. Ziņojums: „*Correlation between Residential Satisfaction and Intention to Migrate: Case of Jelgava*”.

2) 18th International Scientific Conference „Engineering for Rural Development”, Latvija University of Life Sciences and Technologies, Jelgava, Latvia, May 22-24, 2019. Ziņojums: „*Students’ Satisfaction With Their Host City: Case of Jelgava, Latvia*”

3) Latvijas Universitātes 77.zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, sekcija „Ģeogrāfiskā mobilitāte, demogrāfiskie izaicinājumi un teritoriju attīstība”, Rīga, 01.02.2019. Ziņojums – referāts: *Iedzīvotāju dzīves vietas pievilcības novērtējums sociālisma laika mikrorajonos: Jelgavas piemērs*. Sagatavotas tēzes.

4) 9th International Scientific Conference „New Challenges of Economic and Business Development – 2018: Digital Economy” May 18-20 2018, Riga, University of Latvia Ziņojums – stenda referāts: *The Impact of Residence Longevity on Life Satisfaction: The Case of Latvia Cities*.

5) 19th International Scientific Conference „Economic Science for Rural Development 2018" Jelgava, LLU ESAF, 09.05.-11.05.2018. Ziņojums – referāts: *Life Quality Assessment in the City of Jelgava*.

6) Latvijas Universitātes 76.zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, Rīga, 30.01.2018. Ziņojums – referāts: *Latvijas lielo pilsētu iedzīvotāju apmierinātība ar personīgo dzīves līmeni*. Sagatavotas tēzes.

7) 18th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2017" 27.04.-28.04.2017., Jelgava, LLU ESAF. Ziņojums – stenda referāts: *Human Life Course Impact on Migration Patterns: The Case of Jelgava City, Latvia*.

8) International Conference „Demographic challenges and Urban development in Postsocial countries” 06.12.2016. Rīga, Latvijas Universitāte. Ziņojums – referāts:

Attraction of Second Tier City and Migration Patterns to It: the Case of Jelgava City, Latvia.

9) International Conference „New Ideas and New Generations of Regional Policy in Eastern Europe”, Pēča, Ungārija, 07.04.-08.04.2016. Ziņojums – referāts: *The portrait of immigrant in the secondary city: the case of Jelgava*. Sagatavotas tēzes.

10) 17th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2016", Jelgava, LLU ESAF, 21.04.-22.04.2016. Ziņojums – referāts: *Migration Towards Second Tier Cities in Latvia: The Case of Jelgava City*. (Līdzautore: Krišjāne, Z.).

11) 17th International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development 2016", Jelgava, LLU ESAF, 21.04.-22.04.2016. Ziņojums – referāts: *Development of sustainable living environment in the cities through the bioeconomy*. (Līdzautore: Popluga, D.).

12) Latvijas Ģeogrāfijas kongress, Rīga, 18.03.-19.03.2016. Ziņojums – referāts: *Apkaimes faktors dzīvesvietas izvēlē Jelgavā*.

13) Latvijas Universitātes 74.zinātniskā konference, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte, Rīga, 03.02.2016. Ziņojums – referāts: *Iedzīvotāju pārcelšanās tendences uz Jelgavu*. Sagatavotas tēzes.

14) Sussex Migration Graduate Conference 2016, Sussex University, 14.03.-15.03.2016. Ziņojums – referāts: *Attraction of Medium-sized city and migration patterns to it: the case of Jelgava city, Latvia*.

15) Šauļu Universitāte, E.Galvanauska 15.starptautiskā zinātniskajā konference (26.11.2015.) – Ziņojums – referāts: *Bioeconomy as effective tool for ensuring qualitative living environment in the cities*. (Līdzautore: Popluga, D.).

16) Riga Technical University 56th International Scientific Conference, Rīga, 14.10.2015. Section: Architecture and Urban planning. Ziņojums - referāts: *Assessment of Urban Living Environment in different Human Life Course Stages*.

Līdzdalība zinātniskajos projektos

1) Valsts pētījumu programmas “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai - jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai” (EKOSOC-LV) projekta 5.2.4 Sabiedrības atjaunošana, samazinot depopulācijas riskus, veicinot tautas ataudzi un saiknes ar diasporu” pētnieks.

2) Valsts pētījumu programmas „Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta Nr. VPP-IZM-2018/1-0015 “Ilgspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem” (DemoMig) pētnieks.

1. DZĪVESVIETAS PIEVILCĪBAS JĒDZIENS ĢEOGRĀFIJĀ

Ģeogrāfijā **dzīvesvietas pievilcība** (*residential satisfaction*, dažkārt lieto arī *housing satisfaction*) ir saistīta ar indivīda dzīvesvietas novērtējumu (Parkes et al., 2002; Fang, 2006). Turklāt pievilcīga un augstvērtīga dzīvesvieta ir nozīmīgs kvalitatīvas dzīves priekšnoteikums ikvienam cilvēkam (Lu, 1999). Jēdziens plaši izmantots pilsētas sociālās telpas pētījumos (piemēram, Elsinga, Hoekstra, 2005; Adriaanse, 2007; Dekker et al., 2011; Herfert et al., 2012; Kahrik et al., 2012; Hanak et al., 2015; Spackova et al., 2016; Barreira et al., 2017; Gorczyca, Grabinski, 2017; Boschman, 2018). **Dzīvesvietas pievilcību** pēta dažādas zinātnes jomas, un tas ir daudzdimensionāls jēdziens, ko nosaka vieta, laiks, izpētes mērķis un pētnieka vērtību sistēma (Mohit, Al-KhanbashiRaja, 2014). Autori Amerigo un Aragonēs (1997) norāda, ka dzīvesvietas pievilcību ietekmē arī indivīda emocionālais stāvoklis, vietas izjūta un piederība dzīvesvietai. Savukārt citi autori (piemēram, Lu, 1999) ar šo jēdzienu saprot sarežģītu procesu par dzīvesvietas uztveri un izziņas procesu, kas ietekmē šo uztveri. Promocijas darbā dzīvesvietas pievilcība ir izpētes teritorijā dzīvojošo dzīvesvietas novērtējums pēc noteiktām pazīmēm. Literatūrā dzīvesvietas pievilcību ietekmējošās pazīmes visbiežāk iedala **objektīvās** un **subjektīvās** (Galster, 1985; Weidemann, Anderson, 1985; Speare, 1974; Amerigo, Aragonēs, 1997). Objektīvās veido **vides** (mājoklis, apkārtējā vide, tai skaitā apkaime, pilsēta, un sabiedrība), kā arī **indivīda** un **mājsaimniecību** raksturojumi (piemēram, vecums, dzimums, dzīves posms, iepriekšējā mājokļa pieredze). Savukārt subjektīvās pazīmes ir grūtāk izskaidrojamas, jo ietver indivīda emocijas, gaidas un vērtības.

Dzīvesvietas pievilcības pētījumos parasti nošķir divus virzienus: (1) pētījumi par dzīvesvietas novērtējumu plašākā cilvēka dzīves kvalitātes kontekstā un (2) pētījumi par dzīvesvietas novērtējumu kontekstā ar iedzīvotāju mobilitāti, kur dzīvesvietas pievilcība ir uzskatāma par katalizatoru iedzīvotāju migrācijas uzvedībai (Amerigo, Aragonēs, 1997). Pētījumos par dzīvesvietas pievilcību kontekstā ar mobilitāti tiek uzsvērts, ka, jo zemāka esošās dzīvesvietas pievilcība, jo lielāka vēlme pārcelties (Gentile, 2005; Nowok et al., 2018; Coulter, Scott, 2015; Spackova et al., 2016). Promocijas darbā dzīvesvietas pievilcība pētīta saistībā ar dzīves kvalitāti pilsētā. Augsts dzīvesvietas novērtējums nozīmē pozitīvas emocijas, vēlmēm atbilstošu dzīvesvietu un atbilstošu vērtējumu. Šādās situācijās vēlamais atbilst faktiskajam gan izpratnē par vēlamo dzīvesvietu, gan esošā mājokļa izvēlē, labiekārtojumā un apkārtējā vidē (Lu, 1999). Pretējas situācijas visbiežāk noved pie zema dzīvesvietas novērtējuma.

Ģeogrāfijā pilsētas bieži tiek pētītas **apdzīvojamības sistēmas** attīstības kontekstā (Roberts, Hohmann, 2014). Apdzīvojamības sistēmas var aplūkot gan globāli, gan lokāli. Globālo pilsētu tīkls ir apdzīvojamības sistēma, kuru veido noteiktas saiknes starp šī tīkla apdzīvotajām vietām (piemēram, Campagni, Capello, 2016). Hierarhiski augstāk atrodas tās apdzīvotās vietas, kuras visvairāk saistītas ar citām apdzīvotajām vietām. Savukārt valsts apdzīvojamības sistēmu veido apdzīvoto vietu administratīvā un funkcionālā nozīme. Hierarhiski nodala pirmā un otrā līmeņa pilsētas, kā arī zemākus apdzīvojamības līmeņus. Pirmā līmeņa pilsētas parasti ir administratīvie, ekonomiskie un apdzīvojamības centri (Markusen et al., 1999). Otrā līmeņa pilsētas visbiežāk ir saistītas ar kādu funkciju specializāciju un reģionālu pārvaldes līmeni (Parkinson et al., 2012).

2. PĒTNIECISKIE JAUTĀJUMI

Iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības izpēte pilsētā ir starpdisciplināra tēma, kuru 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimta sākumā analizējuši dažādu jomu pētnieki. Darbos aplūkots plašs dzīvesvietas pievilcību veidojošo pazīmju kopums, sākot ar indivīda psiholoģisko vērtējumu un noslēdzot ar dzīvesvietas ģeogrāfisko novietojumu (Amerigo, Aragones, 1997). Lai gan kopumā pētnieku intereses lokā galvenokārt ir lielās pilsētas, jo dažādi sociālie procesi tajās parasti izpaužas izteiktāk, tomēr aizvien lielāka nozīme pētījumos tiek atvēlēta arī otrā līmeņa pilsētām, kas parasti ir reģionāli attīstības centri apdzīvojuma sistēmā. Tāpat empīriskie pētījumi dzīvesvietas pievilcības jomā pievēršas ne tikai galvaspilsētām (Spackova et al., 2016; Herfert et al., 2012; Kahrik et al., 2012; Kovacs, Herfert, 2012; Temelova, Dvorakova, 2012), bet arvien vairāk arī vidējām un otrā līmeņa pilsētām (piemēram, Gentile, 2005; Dekker et al., 2011; Permentier et al., 2011; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017; Gorczyca, Grabinski, 2017; Barreira et al., 2019; Bielecka, 2018). Latvijā pētījumi par dzīvesvietas pievilcību pilsētās veikti visai maz, galvenokārt par pētījuma teritoriju izvēloties galvaspilsētu Rīgu (Bauls u.c., 2003; Krūmiņš, Sechi, Bērziņš, 2018), taču atsevišķos pētījumos šis jautājums vērtēts arī otrā līmeņa pilsētās, piemēram, Daugavpilī (Meņšikovs, 2006) un Rēzeknē (Litavniece, Ežmale, 2012). Tāpat dzīvesvietas pievilcības vērtējums Latvijas pilsētās nonācis arī Centrālās statistikas pārvaldes redzeslokā, īstenojot pētījumu par dzīves kvalitāti pilsētās (Centrālā statistikas pārvalde, 2017). Atbilstoši pētījuma mērķim, promocijas darbā izvirzīti vairāki pētnieciskie jautājumi:

1.jautājums: *Kādas pazīmes un faktori raksturo dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās?*

Pētījumi apliecina, ka dzīvesvietas pievilcību vienlaikus ietekmē kompleksa rādītāju kopa: gan dzīvesvietas apkārtni, gan iedzīvotājus raksturojošās pazīmes (piemēram, Galster, 1985; Weidemann, Anderson, 1985; Speare, 1974; Amerigo, Aragones, 1997; Lu, 1998). Kā norādījis Fangs (Fang, 2006), šādu rādītāju apzināšanās, kas ietekmē iedzīvotāju apmierinātību vai neapmierinātību ar dzīvesvietu, ir būtisks veiksmīgas pilsētas ilgspējīgas attīstības priekšnoteikums, jo ļauj apjaust pilsētas vidi raksturojošās pazīmes, kas būtu pilnveidojamas, lai pilsētu veidotu par iedzīvotājiem pievilcīgu dzīvesvietu. Tādēļ pirmais pētnieciskais jautājums saistīts ar pazīmēm, kas nosaka dzīvesvietas pievilcības novērtējumu pilsētā.

21. gadsimta pirmajā desmitgadē veiktie pētījumi (piemēram, Pacione, 2003; McCrea et al., 2005) modernu un pievilcīgu pilsētas telpu saistīja galvenokārt ar ekonomisko izaugsmi, piemēram, darba iespējām, dzīvošanas izmaksām, kā arī pilsētvides provīzijas pakalpojumiem. Tomēr jau tajos tika uzsvērts, ka nākotnē aizvien lielāka loma pilsētu pievilcībā būs vides kvalitātei, kas šī gadsimta otrajā desmitgadē kļuvusi par vienu no noteicošajām pilsētas telpas kvalitātes pazīmēm. Iepriekš veiktie pētījumi par dzīvesvietas pievilcību pilsētās (piemēram, McCrea et al., 2005; Permentier et al., 2011; Bauls u.c., 2003; Yin et al., 2018; Kahrik et al., 2016; Litavniece, Ežmale, 2012; Adriaanse, 2007; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017; Chhetri et al., 2011) apliecina, ka nozīmīgākie priekšnoteikumi apmierinātībai ar dzīvesvietu ir 1) vides kvalitāte un labiekārtojums, zaļo zonu tuvums, 2) dzīvesvietas labiekārtojuma līmenis, piemēram,

sabiedriskā transporta nodrošinājums, iepirkšanās iespēju tuvums dzīvesvietai, skolas tuvums un citas sabiedriskās ērtības, 3) sabiedriskā dzīve dzīvesvietas apkārtnē, labas attiecības ar kaimiņiem jeb sociālais klimats un 4) mājokļa fiziskais stāvoklis un labiekārtojums. Tāpat kā nozīmīgi tiek minēta arī drošība dzīvesvietas tuvumā (Weziak-Bialowolska, 2016; Hanak et al., 2015; Barreira et al., 2017), kopējais dzīvesvietas apkaimes tēls sabiedrības uztverē (Yin et al., 2018), kā arī kopējās dzīvošanas izmaksas (McCrea et al., 2005). Pētījumā par Rēzekni (Litavniece, Ežmale, 2012) savukārt norādīts, ka pilsētas telpas pievilcību raksturo arī informāciju un komunikāciju tehnoloģiju kvalitāte un to pieejamība.

Lai atbildētu uz šo pētniecisko jautājumu, promocijas darbā izstrādātajā aptaujā Jelgavas iedzīvotājiem tika lūgts novērtēt 14 dažādas pilsētas telpu raksturojošās pazīmes Jelgavā, tostarp sabiedriskā transporta un mazumtirdzniecības veikalu pieejamību, gaisa kvalitāti un drošību. Pētījuma gaitā ar faktoranalīzes metodi tika noskaidrots, kas visbūtiskāk ietekmē dzīvesvietas pievilcības vērtējumu šajā pilsētā.

2.jautājums: *Kā dažādas iedzīvotāju grupas vērtē dzīvesvietas pievilcību?*

Dažādas iedzīvotāju grupas atšķirīgi vērtē dzīvesvietas, ko apliecina virkne iepriekš veiktu pētījumu (piemēram, Speare, 1974; Adriaanse, 2007; Lu, 1999; Fang, 2006; Balestra, Sultan, 2013; Elsinga, Hoekstra, 2005; Diaz-Serrano, 2006). Būtisku ietekmi uz to rada arī iedzīvotājus raksturojošās pazīmes, piemēram, vecums, ģimenes stāvoklis, mājokļa veids vai dzīvošanas ilgums dzīvesvietā. Jaunākās pētījumu tendences šajā jomā apliecina, ka atsevišķi tiek salīdzinātas indivīdu un mājsaimniecību grupas ne tikai pēc to objektīvi izmērāmiem sociāldemogrāfiskiem rādītājiem, bet arī pēc to subjektīvajiem apmierinātības rādītājiem, piemēram, apmierinātības ar dzīvi kopumā vai finansiālo stāvokli (Balestra, Sultan, 2013).

Lai atbildētu uz šo jautājumu, ar faktoranalīzes metodi tika noskaidroti faktori, kuri visbūtiskāk ietekmē dzīvesvietas pievilcības vērtējumu šajā pilsētā. Definētie dzīvesvietas pievilcību noteicošie faktori tiek salīdzināti starp dažādām respondentu grupām pēc literatūrā biežāk aplūkotajām to raksturojošām pazīmēm, piemēram, vecums (Permentier et al., 2011; Lu, 1999; Gentile, 2015), dzimums (Parkes et al., 2002; Weziak-Bialowolska, 2016), ģimenes stāvoklis (McCrea et al., 2005; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013), mājsaimniecības finansiālais stāvoklis (Boschman, 2018; Lu, 1999), mājokļa īpašumtiesības (Speare, 1974; Parkes, Kearns, Atkinson, 2002; Diaz-Serrano, 2006) un dzīvošanas ilgums dzīvesvietā (Fang, 2006; Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010), kas apvienotas šādās rādītāju grupās: demogrāfiskie rādītāji, sociālekonomiskie rādītāji, mājokli, migrācijas pieredzi un piederību raksturojošie rādītāji.

3.jautājums: *Kā studenti vērtē dzīvesvietas pievilcību studiju laikā universitātes pilsētā? Vai pastāv atšķirības dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām?*

Veicot Jelgavas iedzīvotāju sociālo grupu klasificēšanu, tika konstatēts, ka nozīmīgu lomu pilsētas sociālajā struktūrā ieņem Jelgavā izvietotās Latvijas Lauksaimniecības universitātes studenti. Ņemot vērā to, ka augsti izglītoti iedzīvotāji ir viens no būtiskākajiem priekšnoteikumiem ikvienas teritorijas ekonomiskai attīstībai (Krabel, Flother, 2014; Sokolowicz, 2018), universitātes pilsētai ir būtiski veicināt absolventu

palikšanu studiju pilsētā uz pastāvīgu dzīvi, kas tādējādi labvēlīgi var ietekmēt nākotnes sociāltelpiskos procesus pilsētā. Lai to īstenotu, viens no nosacījumiem ir radīt studentiem pozitīvu priekšstatu par studiju laiku un pilsētu, kurā tie mācās. Jāņem vērā, ka studiju izvēles procesā tiek vērtēts ne tikai studiju piedāvājums, bet arī pilsētas telpa ārpus studiju telpām (Roostika, 2017). Kā liecina pētījumi, apmierināti studenti ne tikai sasniedz augstākus akadēmiskos rezultātus (El-Hilali et al., 2015), bet ar pozitīvo pieredzi veicina arī jaunu studentu piesaisti attiecīgajai augstākajai mācību iestādei (Insch, Sun, 2013). Savukārt studentu skaita pieaugums līdz ar to pozitīvi ietekmē pilsētas ekonomiku, jo rada nepieciešamību pēc jauniem, īpaši studentiem piemērotiem pakalpojumiem, tādējādi radot nepieciešamību pēc jaunām darbavietām (Fabula et al., 2017). Līdz ar to tendences liecina, ka pilsētas arvien vairāk konkurē savā starpā, lai piesaistītu aizvien jaunus studentus un profesionāļus, tai skaitā no ārvalstīm.

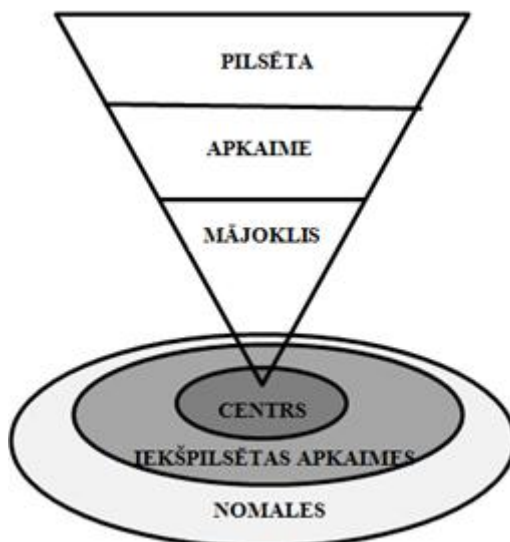
Latvijā uz studentu apmierinātības rādītājiem orientēti pētījumi galvenokārt veikti, lai identificētu subjektīvo sociālo un ekonomisko dzīves apstākļu novērtējumu (Eurostudent VI, 2017) vai apmierinātību ar universitātes fizisko vidi (Licite, Janmere, 2018), tajā pašā laikā trūkst pētījumu par studentu apmierinātību ar pilsētu, kurā tie studē. Šai tēmai lielāku vērību veltījuši pētnieki ārvalstīs, lielākoties apliecinot, ka universitātes pilsētai ir nozīmīga loma studentu apmierinātībā ar studiju laiku (Roostika, 2017; Insch, Sun, 2013; Fleuret, Prugneau, 2015; Wesselmann, 2019). Tāpat empīriskajos pētījumos noskaidrots (Inch, Sun, 2013; Wesselmann, 2019), ka studenti par vissvarīgākajiem universitātes pilsētas atribūtiem uzskata mājokli, socializēšanās iespējas, drošību un kultūras iespējas, bet kopējo apmierinātību ar pilsētu visbūtiskāk ietekmē iepirkšanās un ēdināšanas iespēju pieejamība, apkārtējās vides pievilcība, sakoptība un dinamika, sabiedriskais transports, kā arī socializēšanās iespējas. Turklāt studentu apmierinātība ar universitātes pilsētu bieži tiek saistīta ar pētījumiem par universitāšu pilsētu tēla veidošanu un pilsētu marketinga jomu (Roostika, 2017).

Tādējādi promocijas darbā pirmo reizi Latvijā, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus, tiek noskaidrots, kā studenti, kas ieradušies no citām teritorijām, jūtas universitātes pilsētā un kā tie vērtē dažādus pilsētvides faktorus pilsētā, kurā tie ieradušies iegūt augstāko izglītību. Tāpat dzīvesvietas pievilcības novērtējumā tiek veikts salīdzinājums starp vairākām marginālajām respondentu grupām – tās pašas vecuma grupas jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši iepriekš un kuriem nav migrācijas pieredzes, kā arī senioriem, kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu (Galster, 1987; Speare, 1974; Permentier et al., 2011; Dekker et al., 2011).

4.jautājums: *Kā atšķiras dzīvesvietas pievilcība dažādos dzīvesvietas izpētes mērogos un pilsētas zonās?*

Ģeogrāfiskajos pētījumos indivīdu uzvedību un attieksmi ir būtiski aplūkot telpiskā kontekstā, jo jau agrīnie pētījumi norādīja uz sakarību starp telpisko uzvedību un sociālo kārtību (Baldassare, 1978). Saskaņā ar Edvarda Sodžas (Soja, 1980) sociāli telpisko dialektiku ne tikai cilvēki veido telpu un pielāgo to savām vajadzībām, bet arī telpa ietekmē indivīdu rīcību un uzvedību. Telpiskais attālums tiek uzskatīts par vienu no būtiskākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošiem faktoriem, jo tas var iespaidot pakalpojumu un infrastruktūras pieejamību (Knox, Pinch, 2010), tādējādi ietekmējot arī iedzīvotāju apmierinātību ar savu dzīvesvietu.

Izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus, pētījumā izstrādāts dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis (1.attēls), un pirmo reizi kādā no Latvijas otrā līmeņa pilsētām dzīvesvietas pievilcība tiek analizēta divās atšķirīgās telpiskajās dimensijās – 1) telpiskās vienības attālumā pret indivīda dzīvesvietu un 2) dažādās pilsētas zonās.

Avots: autores veidots, balstoties uz zinātniskās literatūras analīzi

1. attēls. Dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis

Analizējot pirmo dimensiju, iepriekšējie pētījumi norāda uz tendenci, ka apmierinātība ar dzīvesvietu variē starp tās atšķirīgajiem dzīvesvietas izpētes mērogiem (McCrea et al., 2005). Pētījumi apliecina, ka visbiežāk indivīds pozitīvāk novērtē sev tuvāk esošo apkārtni, piemēram, mājokli un apkaime, savukārt, paplašinoties izpētes mērogam, apmierinātība ar to samazinās (Altman, Werner, 1985; Boschmann, 2018; Fleury-Bahi et al., 2008; Hur, Morrow-Jones, 2008; Permentier et al., 2011; Węziak-Białowska, 2016). Tas saistīts ar ciešāku piederības izjūtu sev tuvākai, pazīstamākai telpai, savukārt tā ir viens no pozitīvi korelējošiem dzīvesvietas pievilcības novērtējuma rādītājiem (Fleury-Bahi et al., 2008). Promocijas darbā tiek nošķirti divi ģeogrāfiskie izpētes mērogi – tuvākais mērogs - mājoklis un tuvējā apkārtnē - un pilsētas jeb attālākais izpētes mērogs – un salīdzināta Jelgavas iedzīvotāju apmierinātība ar šiem dzīvesvietas izpētes mērogiem.

Pilsētas telpa pēc morfoloģiskās struktūras nav viendabīga, un tajā parasti ir nošķiramas mazākas telpiskas vienības ar atšķirīgiem pilsētas telpas kvalitāti ietekmējošiem faktoriem. Lai gan atsevišķi autori (piemēram, McCrea et al., 2014) uzskata, ka dzīvesvietas pievilcības vērtējumā parasti nav saskatāmas telpiskas sakarības pilsētas ietvaros vai starp dažādām pilsētas zonām, kas tiek saistīts ar faktu, ka iedzīvotāji lielākoties izvēlas dzīvesvietas tādās apkaimēs pilsētas telpā, kas nodrošina tiem nozīmīgāko vajadzību apmierināšanu, tomēr lielā daļā dzīvesvietas pievilcības pētījumu (Cordera et al., 2019; Speare, 1974; Kovacs, Douglas, 2004; Lu, 1999; Jokela et al., 2015) atklātas noteiktas telpiskas sakarības urbānajā telpā, kas liecina, ka telpiskā ietekme uz dzīvesvietas pievilcību būtu jāņem vērā.

Jelgavas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos netiek nodalītas pilsētas līmeņa teritoriālas vienības jeb apkaimes. Tāpēc darbā pēc morfoloģiskās struktūras un

funkcionālās nozīmes atsevišķi aplūkotas trīs pilsētas zonas – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve. Šāds dalījums bieži izmantots arī citu autoru darbos gan Latvijā un citviet Baltijas valstīs, gan arī Centrāleiropā (Ruoppila, 2004; Temelova et al., 2011; Marcinczak, 2012; Kovacs, Herfert, 2012; Spackova et al., 2016; Krūmiņš et al., 2018). Attiecīgi pēc respondentu dzīvesvietas klasificēti arī Jelgavas iedzīvotāju aptaujas dati. Pilsētas centrs ikvienā pilsētā tradicionāli tiek uzskatīts par prestižāko un sabiedrisko pakalpojumu ziņā vislabāk nodrošināto pilsētas daļu (Temelova, Dvorakova, 2012), kas piesaista iedzīvotājus, kuriem ir būtiska ne tikai apkārtējās vides un mājokļu kvalitāte, bet arī dažādu sabiedrisko pakalpojumu un administratīvo institūciju tuvums dzīvesvietai (Kahrik et al., 2016). Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni bieži tiek uzskatīti par mazāk pievilcīgu dzīvesvietu, tiem ir negatīva reputācija un novērojams kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu trūkums (Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al., 2011). Tajā pašā laikā citi pētnieki (Gnattiuket, Kryvets, 2018; Herfert et al., 2012) uzsver šo mikrorajonu pozitīvās puses – tajos ir vērojama liela sociālā un sociālekonomiskā daudzveidība, kas uzskatāms par pozitīvu priekšnoteikumu, lai apkaimes nedegradētos. Tāpat šo mikrorajonu priekšrocība ir tā, ka tie piedāvā visai lētus mājokļus (Kovacs, Herfert, 2012). Turklāt liela daļa iedzīvotāju tos uzskata par pievilcīgiem dzīvei (Herkert et al., 2012; Gnatiuk et al., 2018). Arī pilsētu nomales ar pārsvarā mazstāvu apbūvi un zemāku iedzīvotāju blīvumu, bet vairāk apzaļumotām teritorijām ir pievilcīgas dzīvesvietas izvēlē, neskatoties uz zemāku pakalpojumu nodrošinājuma līmeni (Temelova, Dvorakova, 2012). Iepriekš veikti pētījumi apstiprina pilsētas nomalē esošo mazstāvu dzīvojamo rajonu pievilcību (Lu, 1999; Adams, 1992; Spackova et al., 2016). Tomēr dažkārt tieši pakalpojumu pieejamība un sociālās infrastruktūras attīstība ir zemākā līmenī, salīdzinot ar pilsētas centru un daudzstāvu dzīvojamiem mikrorajoniem (Spackova et al., 2016; Kahrik et al., 2012; Cordera et al., 2019). Citi autori atklājuši (piemēram, Jokela et al., 2015), ka visapmierinātākie ir pilsētas centra iedzīvotāji, kam seko pilsētas nomalēs dzīvojošie, savukārt viszemākā apmierinātība ir iekšpilsētās, tālāk no centra dzīvojošiem iedzīvotājiem. Pētījumos, kuros atklāts, ka dzīvesvietas pievilcība augstāk tiek vērtēta pilsētas centrā dzīvojošo iedzīvotāju vidū (Du et al., 2017; McKerron, Mourato, 2009; Gentile, 2005), tas tiek saistīts galvenokārt ar kvalitatīvāku infrastruktūras nodrošinājumu. Savukārt pētījumi par dzīvesvietas pievilcību daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos liecina, ka iedzīvotāji tos kopumā vērtē pozitīvi (Herkert et al., 2012; Gnatiuk et al., 2018; Kabisch, Grossmann, 2013; Kovacs, Herfert, 2012). Turklāt atsevišķos gadījumos pat augstāk, nekā citās pilsētas daļās (Kovacs, Douglas, 2004; Gentile, 2005), lai gan rezultāti dažādās iedzīvotāju sociālajās grupās ir atšķirīgi. Daudzveidīgās tendences dzīvesvietas pievilcības novērtējumā starp dažādām pilsētas daļām var skaidrot ar iedzīvotāju atšķirīgajām prioritātēm dzīvesvietas izvēlē (McCrea et al., 2014), līdz ar to dzīvesvietas pievilcības telpisko aspektu nevar skatīt atrauti no iedzīvotāju sociālā sastāva pilsētas zonās.

3. PĒTĪJUMA DATI UN METODEDES

3.1. Pētījuma dati

Pilsētas morfoloģisko attīstību Jelgavā, tās sociālo un telpisko struktūru ļāva noskaidrot šādi sekundārie dati:

- Centrālās statistikas pārvaldes dati, tajā skaitā 2011.gada tautas skaitīšanas dati;
- Izglītības un zinātnes ministrijas „Pārskats par Latvijas augstāko izglītību”;
- Ģ.Eliasa Jelgavas vēstures un mākslas muzeja avoti un Jelgavas bibliotēkas novadpētniecības materiāli;
- Jelgavas pilsētas teritorijas attīstības plānošanas dokumenti;
- Jelgavas pilsētas pašvaldības, tai skaitā padotības institūciju dati;
- Centrālās statistikas pārvaldes 2017.gadā veiktās iedzīvotāju aptaujas „Dzīves kvalitāte pilsētās” publicētie dati.

Promocijas darba nozīmīgākais datu avots ir Jelgavas iedzīvotāju aptauja, kas veikta pētījuma ietvaros. Tās mērķis bija noskaidrot dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modeļa izpausmes Jelgavā. Pētījuma ietvaros tika izvēlēta kvantitatīvā aptaujas metode – anketēšana, ko parasti izmanto, ja sekundārie dati nenodrošina ar pētījuma vajadzībām nepieciešamo informāciju (Clifford et al., 2010). Aptauja tika īstenota vairākos posmos:

- **1.posmā** 2018.gada jūnijā tika veikta iedzīvotāju aptauja Jelgavas pilsētā. Kopumā šajā posmā tika aptaujāti 475 respondenti.
- **2.posmā** 2018.gada jūlijā iedzīvotāju aptauja tika veikta internetā. Aptaujas anketa tika elektroniski ievadīta google.com standarta aptaujas veidnē un saite uz to ievietota Facebook Jelgavas sludinājumu grupās, kas orientētas gan uz latviešu, gan krievu tautības auditoriju. Kopumā elektroniski tika iegūtas 217 respondentu aizpildītas veidlapas.
- **3.posmā** 2018.gada novembra beigās - decembra sākumā tika veikta Latvijas Lauksaimniecības universitātē, kas ir nozīmīgākā augstākās izglītības iestāde šajā pilsētā un Zemgales reģionā, dažādās fakultātēs studējošo un studiju laikā Jelgavā dzīvojošo studentu aptauja klātienē. Kopumā tika aptaujāti 269 studenti, kas sastāda aptuveni 6,4% no visiem Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošiem.

Iedzīvotāju dzīves un darbības telpas izpētes anketa veidota pēc iepriekš aprobētas struktūras no vairākām saistītām jautājumu grupām un kopumā 14 jautājumiem ar apakšpunktiem. Anketā iekļauti galvenokārt slēgtie jautājumi ar atbilžu variantiem, jo šādiem jautājumiem, pretstatā atvērtā tipa jautājumiem, ir vairākas priekšrocības: tie atvieglo respondentam atbildes sniegšanu, kā arī tos ir vieglāk apstrādāt ar statistikas metodēm un interpretēt datu analīzes procesā, jo tiem ir limitēts atbilžu variantu skaits (Clifford et al., 2010). Anketas ievadā iekļauti jautājumi, kas saistīti ar respondentu pašreizējās dzīvesvietas Jelgavā raksturojumu, kam seko jautājumi par respondentu līdzšinējo migrācijas jeb dzīvesvietas maiņas pieredzi. Nākamajā jautājumu grupā ietverti jautājumi, kas saistīti ar respondenta subjektīvo dzīvesvietas un Jelgavas pilsētas telpas novērtējumu un piederības sajūtu šai pilsētai. Aptaujas anketā jautājumi dzīvesvietas pievilcības novērtēšanai tika veidoti pēc vienas no biežāk pielietotajām metodēm, ko izmanto iedzīvotāju aptaujās, lai noteiktu respondentu attieksmi - Likerta skalas 5 punktu

sistēmas, kur „1” atbilst vērtējumam „ļoti neapmierināts” un „5” – „ļoti apmierināts”, savukārt vērtība „3” atbilst neitrālam vērtējumam. Tāpat Likerta 5 punktu skala tika izmantota, lai noskaidrotu aptaujāto piederības sajūtu Jelgavai, kur „1” atbilst „pilnībā nepiederīgs” un „5” – „pilnībā piederīgs”. Tiem seko jautājumi, kas saistīti ar nākotnes nodomiem attiecībā uz dzīvesvietas maiņu, kā arī jautājumi, kas raksturo aptaujāto dzīves telpas trajektorijas – kur atrodas to darba vai mācību vieta, kur tiek izmantoti dažāda veida pakalpojumi. Apmierinātības jautājumu grupu noslēdz jautājumi par apmierinātību ar dzīvi kopumā, ar dzīvi Jelgavā, kā arī mājsaimniecības finansiālo stāvokli. Anketas nobeigumā iekļauti respondētus raksturojošie demogrāfiskie un sociālekonomiskie jautājumi, tai skaitā vecums, ģimenes stāvoklis, tautība un izglītība.

Kopumā aptaujā tika aizpildīta 961 anketa. Respondentu vecumstruktūru ietekmējis Jelgavā studējošo respondentu skaits, kā rezultātā no aptaujas datu masīva vairāk nekā puse ir jaunieši vecumā no 18 – 34 gadiem. No kopējās aptaujas izlases 269 respondenti bija Latvijas Lauksaimniecības universitātē studējošie studenti, no kuriem 192 ieradušies studēt Jelgavā no citām Latvijas pilsētām un lauku novadiem, savukārt 77 no studentiem jau iepriekš pirms studijām dzīvoja un joprojām dzīvo šajā pilsētā. Tā kā Latvijas mērogā līdz šim nav pētīta studentu apmierinātība ar universitātes pilsētu, promocijas darba ietvaros studenti tika izvēlēti kā viena no izpētes grupām. Ņemot vērā to, ka migrācijas notikums un iepriekšējās dzīvesvietas kvalitāte var būtiski ietekmēt dažādu subjektīvo dzīves jomu novērtējumu, tai skaitā pašreizējo dzīvesvietu, kā mērķgrupu datu analīzei tika izvēlēti tie studenti, kuriem ir migrācijas pieredze un kuri Jelgavā ieradušies no citas teritorijas (n=192). Balstoties uz pētījuma gaitā izveidoto ar dzīvi Jelgavā apmierinātākā un neapmierinātākā respondenta profilu, kā galvenās salīdzinošās iedzīvotāju grupas izvēlētas studenti un jaunieši bez migrācijas pieredzes (n=259), kā arī seniori (n=100), kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu.

3.2. Pētījuma teritorijas pilsētas zonas

Analizējot dzīvesvietas pievilcību pilsētas telpā, ir būtiski aplūkot tās iekšējo struktūru, lai noteiktu, vai telpiskie aspekti ietekmē subjektīvo dzīvesvietas pievilcības novērtējumu. Jelgavas pilsētā plānošanas dokumentos nav izdalītas sīkākas teritoriālās vienības, jo Jelgavas pilsētas struktūra raksturojama kā monocentriska. Tomēr pilsētas vēsturiskā attīstība un pastāvošo politisko iekārtu maiņa ir veidojusi noteiktas iezīmes Jelgavas pilsētas telpā, kā rezultātā promocijas darba ietvaros tajā izdalītas vairākas atšķirīgas pilsētas zonas - Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve. Pilsētas zonu noteikšanas pamatā ņemta vērā teritorijas vēsturiskā attīstība, teritorijā dominējošā apbūve un funkcionālā izmantošana.

Izdalītās pilsētas zonas – Centrs, Daudzstāvu dzīvojamie mikrorajoni un Mazstāvu apbūve – pētījuma ietvaros tika ņemtas par pamatu, lai analizētu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu Jelgavas pilsētā telpiskā griezumā. Lai strukturētu promocijas darba ietvaros veiktās iedzīvotāju aptaujas datus sīkākās telpiskajās vienībās, anketā respondentiem bija lūgts norādīt to dzīvesvietas atrašanos pilsētas telpā, izvēloties no raksturīgākajām un atpazīstamākajām apkaimēm, kas tiek lietotas arī pilsētnieku ikdienas valodā un kuras var piemērot tālāk pilsētas zonu iedalījumā.

3.3. Izmantotās datu apstrādes metodes

Promocijas darba ietvaros veiktās aptaujas rezultātā tika iegūts Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datu masīvs, kas bez tradicionālajām datu apstrādes un analīzes metodēm, piemēram, aprakstošās statistikas, tika apstrādāts arī ar ekonometriskajām datu analīzes metodēm.

Tā kā kopējais promocijas darba ietvaros veiktajā Jelgavas iedzīvotāju aptaujā analizēto pilsētas telpu raksturojošo pazīmju skaits ir pietiekami liels, kas tādējādi sarežģī to apstrādi, pētījuma gaitā tika nolemts reducēt to skaitu, nosakot dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošos faktorus, ko paredzēts izmantot turpmākai aptaujas datu analīzei. Lai noskaidrotu, kādi pilsētas telpas faktori ietekmē Jelgavas iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, primāri tika izvēlēta **faktoranalīze**, pielietojot galveno komponentu metodi, bet faktoru pilnīgākai interpretācijai pielietots *Varimax* rotācijas paņēmieni, kas tiek atzīts kā piemērotākais no ortogonālās rotācijas veidiem (Adriaanse, 2007; Tabachnick, Fidell, 2013). Faktoranalīze ir statistikās analīzes metode, ko izmanto kā redukcijas metodi, lai datu masīvu ar daudziem mainīgajiem samazinātu uz mazāku skaitu mainīgo, apvienojot cieši korelējošus mainīgos dažos pamatfaktoros, kuri ir lineāri atkarīgi no sākotnējiem faktoriem, bet nav korelatīvi saistīti savā starpā (Rogerson, 2001). Galveno komponentu metodi pielieto tad, kad pētījuma veicējs nevēlas analizē iekļaut visus analizējamos mainīgos, tomēr vēlas izmantot šajos mainīgajos saturošo informāciju (Adriaanse, 2007). Faktoranalīze kā datu apstrādes metode pielietota arī iepriekšējos dzīvesvietas pievilcības novērtējuma pētījumos Latvijas pilsētās (Bauls et al., 2003; Litavniece, Ežmale, 2012). Faktoru izskaidrošanai promocijas darba veiktā pētījuma ietvaros tika izmantotas 14 pilsētvides pazīmes: sabiedriskais transports, veselības aprūpe, sporta objekti, kultūras objekti, ielu un ēku stāvoklis, publiskas vietas (piemēram, tirgi, skvēri, gājēju zonas), zaļās zonas, mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, izglītības iestādes, gaisa kvalitāte, trokšņu līmenis, sakoptība, drošība un darba iespējas. Tomēr analīzes procesā, pielietojot **regresijas analīzi**, tika konstatēts, ka atsevišķu pilsētas telpas pazīmju – mazumtirdzniecības veikalu pieejamība, izglītības iestādes, ielu un ēku stāvoklis, kā arī darba iespējas – iekļaušana faktoru kopās nav lietderīga, jo tie pietiekami neizskaidro apmierinātību ar dzīvesvietu Jelgavā (ietekmes vērtības zem 0,4), tādēļ tās no faktoru kopas tika izslēgtas.

Nemot vērā, ka faktoranalīzes rezultātā tika noteikti dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošie faktori, turpmākajā pētījuma gaitā vairs netika analizētas atsevišķas dzīvesvietas pievilcības pazīmes (piemēram, gaisa kvalitāte, trokšņu līmenis, zaļās zonas), bet gan dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošie faktori. Lai analizētu datus un pielietotu turpmākā analīzē citas statistisko datu apstrādes metodes, datu masīvā tika izveidoti jauni mainīgie, kas tika aprēķināti kā vidējās vērtības 5 ballu sistēmā no faktoranalīzes rezultātā katrā faktorā ietilpstošajām pilsētas telpas pazīmēm.

Lai noteiktu, vai pastāv statistiski būtiskas atšķirības starp dažādu iedzīvotāju grupu dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, vispirms tika pārbaudīts, vai Jelgavas iedzīvotāju datu masīva dati attiecībā uz dzīvesvietas pievilcības novērtējumu atbilst normālam sadalījumam, pielietojot **Kolmogorova-Smirnova testu**. Datu apstrādes rezultātā tika noskaidrots, ka dati neatbilst normālajam sadalījumam. Tā kā Likerta skalas dati zinātniskajā literatūrā parasti tiek uztverti kā ordinārās skalas dati (Clifford et al., 2010), līdz ar to turpmākai datu analīzei tika izmantotas neparametriskās datu apstrādes metodes.

Dzīvesvietas pievilcības novērtējuma datu statistisko atšķirību starp 4 dažādām respondentus raksturojošo rādītāju grupām - demogrāfiskie rādītāji, sociālekonomiskie rādītāji, migrācijas pieredzi, mājokli un piederību raksturojošie rādītāji - noteikšanai tika izvēlēts **Kruskala-Valisa H tests**, ko izmanto, lai noteiktu, vai raksturojošās pazīmes pieder vienam un tam pašam sadalījumam gadījumos, kad lielākā daļa respondentus raksturojošās pazīmes ir vairāk par divām (Robinson, 1998). Aprēķinātā H vērtība tiek salīdzināta ar kritisko vērtību H_c un, ja H ir vienāds vai lielāks par H_c , un iegūta p vērtība. Ģeogrāfiskos pētījumos rezultātu par statistiski būtisku pieņem, ja p vērtība ir mazāka vai vienāda ar 0,05 (Lindsay, 2006).

Pētījuma ietvaros respondentu dzīvesvietas pievilcības novērtējuma atšķirības tika analizēts arī telpiskā griezumā, atsevišķi izdalot divas dimensiju. Pirmajā dimensijā analizēti dati attiecībā pa dzīvesvietas izpētes mērogiem, salīdzinot iedzīvotāju apmierinātību ar tuvāko dzīvesvietu - mājokli un tuvāko apkārtni- un attālāko jeb pilsētas mērogu. Otrajā dimensijā aplūkots dzīvesvietas pievilcību ietekmējošā faktora novērtējums katrā no trim pētījuma ietvaros izdalītajām pilsētas zonām – Centrā, Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos un Mazstāvu apbūvē. Lai noteiktu, vai pastāv atšķirības starp dažādās pilsētas zonās dzīvojošo iedzīvotāju dzīvesvietas pievilcības novērtējuma vidējām vērtībām, tika pielietots vienfaktoru dispersijas analīzes (**ANOVA**) **Tukey HSD tests**. Visi aptaujas datu masīva sagatavošanas darbi un aprēķini veikti, izmantojot programmatūru *IBM SPSS Statistics 25*.

4. PĒTĪJUMA REZULTĀTI UN DISKUSIJA

4.1. Dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori pilsētā

Faktoranalīzes rezultāti atklāja, ka dzīvesvietas pievilcības novērtējumu Jelgavā nosaka trīs faktori, kuru noteicošās pazīmes izskaidro 59,1% informācijas (1.tabula).

1. tabula. Dzīvesvietas pievilcību ietekmējošie faktori

Faktors	Izskaidrotā informācija, %	Noteicošās pazīmes	Pazīmes faktorslodze
1. Vides kvalitāte un personiskā drošība	37,8	Trokšņu līmenis	0,834
		Gaisa kvalitāte	0,774
		Drošība	0,608
		Sakoptība	0,609
2. Infrastruktūras nodrošinājums	11,1	Publiskas vietas	0,738
		Zaļās zonas	0,702
		Kultūras objekti	0,662
		Sporta objekti	0,609
3. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums	10,2	Sabiedriskais transports	0,773
		Veselības aprūpe	0,731

Piezīmes: Galveno komponentu analīze, Varimax rotācijas metode

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Tāpat kā pētījumā par dzīvesvietas pievilcību dažādos Rīgas rajonos (Bauls, Krišjāne, Mežciema, 2003), kur tika atklāts, ka iedzīvotāju ieskatā nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors ir apkārtējās vides kvalitāte, labiekārtojums un sakārtotība, arī Jelgavas iedzīvotājiem vides kvalitāte ir nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors, bet ikdienā nepieciešamā pilsētas infrastruktūra ir ievērojami mazāk nozīmīga kopējā apmierinātībā ar dzīvesvietu. Šie rezultāti saskan arī ar literatūrā norādīto tendenci (Pacione, 2003; McCrea et al., 2005), ka iedzīvotāji dzīvesvietas pievilcības vērtējumā pamazām pāriet no ekonomiskajiem uz vides kvalitāti raksturojošiem rādītājiem. Tas nozīmē, ka augstas vides kvalitātes uzturēšana ikvienai pilsētai jāuztver kā prioritāte, lai tās iedzīvotāji pilsētā justos labi. Tāpat šo rezultātu var skaidrot ar to, ka atšķirībā no lielajām pilsētām otrā līmeņa pilsētās infrastruktūras un pakalpojumu pieejamība parasti ir lielāka, tādēļ šo pilsētu iedzīvotājiem apkārtējās vides sakārtotība un kvalitāte nobīda infrastruktūras pieejamības nozīmi otrajā plānā. Jelgavas pilsētas iedzīvotāju vērtējumā dzīvesvietas pievilcības novērtējumu būtiski ietekmē arī drošība tajā, un līdzīgus rezultātus atklājuši arī pētījumi citās valstīs (Hanak et al, 2015; Weziak-Bialowolska, 2016). Lai gan publiskās telpas infrastruktūras nodrošinājums kopējo dzīvesvietas pievilcību Jelgavā tās iedzīvotāju ieskatā ietekmē mazāk nekā vides kvalitāte un personiskā drošība, tādām pilsētvides brīvā laika pavadīšanas pazīmēm kā kultūras un sporta objektu pieejamība kopumā ir ietekme apmierinātībā ar pilsētas telpu. Arī sabiedriskā transporta pieejamība un kvalitāte, līdzīgi kā pētījumos par citām Eiropas pilsētām (Weziak-Bialowolska, 2016; Hanak et al, 2015), rada ietekmi uz indivīda apmierinātību vai neapmierinātību ar pilsētu kopumā, tomēr tā ir visai neliela. Tas varētu būt saistīts ar otrā līmeņa pilsētas specifiku – mazākiem attālumiem pilsētā un kompaktāku morfoloģisko struktūru, kā rezultātā sabiedriskā transporta izmantošana ir aktuāla nelielai daļai pilsētas iedzīvotāju, jo ikdienā veicamie attālumi ir piemēroti, lai tos mērotu kājām.

4.2. Vides kvalitāte un personiskā drošība (1.faktors)

Promocijas darba ietvaros veiktajā Jelgavas iedzīvotāju aptaujā kā viens no noteicošajiem dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem konstatēts vides kvalitāte un personiskā drošība, ko raksturo tādas pazīmes, kā trokšņu līmenis, gaisa kvalitāte, sakoptība un drošība. Kopumā tā novērtējums Jelgavas pilsētā ir vidēji augsts, un vidējais respondentu vērtējums tai ir 3,69 no 5. Respondenti viszemāk no šī faktora komponentēm vērtē trokšņu līmeni pilsētā (vidējais vērtējums 3,48 no 5), turpretim Jelgavas sakoptības novērtējums ir visaugstāk vērtētā šī faktora pazīme (vidējais vērtējums 3,88 no 5).

Kā liecina rezultāti (2.tabula), respondentus raksturojošie demogrāfiskie rādītāji nav noteicošie šī faktora novērtējumā, jo no tiem tikai aptaujāto vecums statistiski būtiski ietekmē tā vērtējumu Jelgavā. Viszemāk vides kvalitāti un personisko drošību novērtējuši gados jaunākie respondenti vecumā līdz 34 gadiem, savukārt iedzīvotājiem vecuma grupā virs 65 gadiem tas ir ievērojami augstāks, ko var skaidrot ar kopējo tendenci jauniešiem būt kritiskākiem attiecībā uz apkārtējās vides vērtējumu (Speare, 1974; Lu, 1999; Galster, 1987; Dekker et al., 2011; Boschman, 2018).

No respondentus raksturojošiem sociālekonomiskiem rādītājiem ietekmi uz vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu rada nodarbošanās, apmierinātība ar finansiālo stāvokli un apmierinātība ar dzīvi kopumā. Viszemākais šī faktora novērtējums ir personām, kas aptaujas veikšanas brīdī mācījās vai studēja, savukārt augstākais novērtējums – respondentiem, kas norādījuši, ka strādā. Būtiski augstāk šo faktoru vērtē personas, kuras paidušas apmierinātību ar savas māsaimniecības finansiālo stāvokli, salīdzinot ar respondentiem, kas nav ar to apmierināti. Tāpat respondenti, kas ir apmierināti ar dzīvi kopumā, būtiski augstāk vērtē arī šo dzīvesvietas pievilcības faktoru. Tas apstiprina sakarību (Fleuret, Prugneau, 2015), ka kopējā subjektīvā apmierinātība ar dzīvi ietekmē apmierinātību ar dažādām dzīves jomām, tai skaitā dzīvesvietu, jo ar dzīvi kopumā apmierinātiem iedzīvotājiem ir mazāka tendence saskatīt negatīvo citās jomās.

Aptaujas dati liecina, ka iedzīvotāji, kas dzīvesvietā dzīvo ilgstoši, vides kvalitāti un personisko drošību vērtē augstāk par personām, kas dzīvesvietā ieradušies relatīvi nesen. To var skaidrot ar piederības sajūtas palielināšanos un apkārtējās vides pieņemšanu (Inch, Florek, 2010; Baum et al., 2010), kā arī ar to, ka ilgstoši dzīvojot dzīvesvietā zūd salīdzinošie kritēriji dzīvesvietas pievilcības novērtējumam. Līdzīgi kā citu autoru pētījumos (Speare, 1974; Lu, 1998), arī Jelgavas iedzīvotāju aptaujas rezultāti norāda uz ciešu sakarību starp migrācijas nākotnes nodomiem un vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu šajā pilsētā.

2. tabula. Vides kvalitātes un personiskās drošības (1.faktors) vērtējums pēc respondentu un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem

		Vidējā vērtība	Kruskala -Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,71	0,419	1	0,518
	Sieviete	3,68			
Vecums	18-34	3,65	8,184	2	0,017*
	35-64	3,70			
	65 un vairāk	3,86			
Tautība	latvietis	3,68	0,275	1	0,600
	cita	3,71			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,70	0,347	1	0,556
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	3,67			
Bērni dzīvo mājsaimniecībā	jā	3,71	1,169	1	0,280
	nē	3,67			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,64	3,370	1	0,338
	vispārējā vidējā	3,63			
	profesionālā vidējā vai arodizglītība	3,67			
	augstākā	3,74			
Nodarbošanās	strādā	3,76	15,234	3	0,002*
	nestrādā	3,68			
	mācās	3,53			
	strādā un mācās	3,69			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,84	60,220	1	0,000*
	pārējie	3,44			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,75	23,387	1	0,000*
	pārējie	3,40			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,58	19,446	1	0,000*
	ilgstošie iedzīvotāji	3,77			
Pārceļšanās plāni	plāno pārcelties	3,50	16,910	1	0,000*
	pārējie	3,74			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis	3,70	15,056	2	0,001*
	privātmāja, rindu māja	3,76			
	dienesta viesnīca, kompītne	3,52			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,73	9,629	1	0,002*
	īrēts	3,61			
Piederības sajūta	piederīgs	3,80	67,142	1	0,000*
	pārējie	3,38			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Kā liecina pētījuma rezultāti, arī mājokli raksturojošiem rādītājiem ir ietekme uz vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējumu pilsētā. Statistiski būtiski zemāks vides kvalitātes un personiskās drošības novērtējums ir dienesta viesnīcās dzīvojošo iedzīvotāju vidū. Zemāk šo faktoru novērtējuši respondenti, kuri mājokli irē, salīdzinot ar personām, kam mājoklis ir mājsaimniecības īpašumā, apstiprinot iepriekšējos pētījumos (Speare, 1974; Lu, 1999; Balestra, Sultan, 2013; Boschman, 2018) atklāto tendenci, ka mājokļu īpašnieki ir apmierinātāki, salīdzinot ar personām, kas mājokli irē, jo īpašumtiesības veicina lielāku iesaisti dzīvesvietas uzlabošanā, kas tādējādi ir cieši saistīts ar augstāku apkārtējās vides vērtējumu.

Tāpat, kā jau tas atklāts citu autoru pētījumos (Speare, 1974; Parkes et al., 2002), personas, kas izjūt piederību Jelgavai, ar vides kvalitāti un personisko drošību pilsētā ir augstāk apmierinātas, salīdzinot ar personām, kas neizjūt ciešu piederību pilsētai. Tie savā dzīvesvietā ir izveidojuši ciešākas sociālās saite, tādējādi nostiprinot piesaisti vietai un paaugstinot dzīvesvietas novērtējumu.

4.3. Infrastruktūras nodrošinājums (2.faktors)

Faktoranalīzes rezultāti atklāja, ka infrastruktūras nodrošinājums respondentu vērtējumā ir otrs nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcības novērtējuma ietekmējošais faktors Jelgavā, ko raksturo noteicošās pazīmes: publiskas vietas, zaļās zonas, kultūras un sporta objekti. Kopumā Jelgavā vidējais infrastruktūras nodrošinājuma vērtējums ir 3,83 no 5, kas, salīdzinot ar pārējiem faktoriem, respondentu ieskatā ir ieguvis visaugstāko novērtējumu.

Analizējot infrastruktūras nodrošinājuma novērtējumu respondentu demogrāfisko rādītāju griezumā, rezultāti atklāja (3.tabula), ka to ietekmē tautība un bērna esamība mājsaimniecībā. Ar infrastruktūras nodrošinājumu Jelgavā vairāk apmierināti ir latviešu tautības respondenti, savukārt cittautieši to vērtē kritiskāk. Tāpat pilsētas infrastruktūru statistiski būtiski zemāk vērtē personas, kam mājsaimniecībā dzīvo bērns, un kas, salīdzinot ar respondentiem bez bērniem, statistiski būtiski zemāk vērtē kultūras objektu un publisko vietu pieejamību. Šie rezultāti saskan ar pētījumiem (Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013), kas apliecina, ka bērna klātbūtne ģimenē palielina prasības pēc noteiktām infrastruktūras ērtībām, izklaides un atpūtas iespējām, tādējādi veidojot kritiskāku skatījumu uz pilsētvides infrastruktūru.

No sociālekonomiskajiem rādītājiem pilsētas infrastruktūras novērtējumu ietekmē respondentu subjektīvā apmierinātība ar mājsaimniecības finansiālo stāvokli un apmierinātība ar savu dzīvi kopumā. Respondenti, kuri ir pauduši apmierinātību ar savas mājsaimniecības finansiālo situāciju, statistiski būtiski augstāk vērtē arī infrastruktūras nodrošinājumu pilsētā. Tas liecina, ka cilvēkiem ar augstākiem ienākumiem pieejamas arī lielākas atpūtas iespējas pilsētā. Tāpat tas apstiprina empīriskajos pētījumos atklāto tendenci (Boschman, 2018; Lu, 1999; Baum et al., 2010; Dekker et al., 2011; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016), ka mājsaimniecības ar labāku finansiālo situāciju un augstākiem ienākumiem parasti ir apmierinātākas ar dzīvesvietu, salīdzinot ar mājsaimniecībām, kurās tā ir sliktāka.

3. tabula. Infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) vērtējums pēc respondentu un māsaimniecību raksturojošiem rādītājiem

		Vidējā vērtība	Kruskala -Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,83	0,009	1	0,926
	Sieviete	3,83			
Vecums	18-34	3,83	3,083	2	0,214
	35-64	3,79			
	65 un vairāk	3,91			
Tautība	latvietis	3,85	4,178	1	0,041*
	cita	3,73			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,85	0,832	1	0,362
	precēts vai kopā	3,81			
	dzīvojošs pāris				
Bērni dzīvo māsaimniecībā	jā	3,76	4,146	1	0,042*
	nē	3,86			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,79	6,150	3	0,105
	vispārējā vidējā	3,81			
	profesionālā vidējā vai arodizglītība	3,75			
	augstākā	3,89			
Nodarbošanās	strādā	3,86	2,598	3	0,458
	nestrādā	3,75			
	mācās	3,79			
	strādā un mācās	3,85			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,92	28,651	1	0,000*
	pārējie	3,68			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,88	21,714	1	0,000*
	pārējie	3,57			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,80	1,396	1	0,237
	ilgstoši dzīvojošie	3,85			
Pārceļšanās plāni	plāno pārcelties	3,76	1,260	1	0,262
	pārējie	3,85			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis	3,81	0,937	2	0,626
	privātmāja, rindu māja	3,86			
	dienesta viesnīca	3,87			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,81	0,596	1	0,440
	īrēts	3,85			
Piederības sajūta	piederīgs	3,91	40,162	1	0,000*
	pārējie	3,62			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Tāpat respondenti, kas atzinuši, ka ar dzīvi kopumā ir apmierināti, uzrādījuši arī augstāku infrastruktūras nodrošinājuma vērtējumu pilsētā, salīdzinājumā ar tiem, kas ar

dzīvi ir mazāk apmierināti. Kā liecina pētījuma rezultāti, pilsētas infrastruktūras nodrošinājuma novērtējumu respondenta migrācijas pieredzi raksturojošie rādītāji neietekmē. Savukārt no mājokli raksturojošo rādītāju grupas vienīgais infrastruktūras novērtējumu ietekmējošais rādītājs ir piederības sajūta Jelgavai. Personas, kas izjūt piederību Jelgavai, infrastruktūru pilsētā vērtē augstāk, salīdzinot ar tiem, kas neizjūt piederību tai, apstiprinot citos pētījumos (piemēram, Inch, Floreks, 2010) atklāto sakarību starp piederības sajūtu un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu.

4.4. Veselības aprūpe un transporta nodrošinājums (3.faktors)

Dzīvesvietas pievilcības novērtējumu, lai gan mazāk nekā pārējie faktori, ietekmē veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma faktors. Atbilstoši pētījumā veiktās faktoranalīzes rezultātiem Jelgavas iedzīvotāju aptaujas kontekstā tas ietver tādas pilsētvides pazīmes, kā veselības aprūpe un sabiedriskā transporta pieejamība. Kopumā aptaujāto respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējums ir viduvējs, un respondenti to novērtējuši ar vidējo vērtējumu 3,12 no 5. Turklāt viszemāk no šī faktora komponentēm novērtēts tieši sabiedriskais transports, ko respondenti novērtējuši vidēji ar 2,98 no 5.

Analizējot veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu pēc respondentu raksturojošiem demogrāfiskajiem rādītājiem Jelgavā (4.tabula), rezultāti neatklāja korelāciju pilsētvides novērtējumā starp dažādām sociālajām grupām. No sociālekonomiskiem rādītājiem subjektīvā apmierinātība ar mājāsaimniecības finansiālo stāvokli un apmierinātība ar dzīvi kopumā ietekmē šī faktora kopējo novērtējumu, apstiprinot šo rādītāju ciešo korelāciju ar dzīvesvietas vērtējumu un atklājot, ka kopējā attieksme pret dzīvi ietekmē skatījumu uz dažādām dzīves kvalitātes jomām. Respondenti, kas ir apmierināti ar dzīvi kopumā, augstāk vērtē arī šo pilsētvides pievilcību ietekmējošo faktoru, salīdzinājumā ar aptaujātajiem, kas ar savu dzīvi ir apmierināti mazāk. Starp respondentu migrācijas pieredzi raksturojošo rādītāju kopu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējumu ietekmē tikai respondentu dzīvesvietas maiņas plāni - statistiski būtiskas atšķirības šī faktora novērtējumā tika novērotas starp respondentiem, kas plāno pārcelties uz citu dzīvesvietu tuvāko pāris gadu laikā, un tiem, kas to neplāno darīt, vai nav vēl izlēmuši, jo pirmie no tiem veselības aprūpi un transporta nodrošinājumu novērtējuši būtiski zemāk.

4. tabula. Veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) vērtējums pēc respondentu un mājsaimniecību raksturojošiem rādītājiem

		Vidējā vērtība	Kruskala- Valisa vērtība H	df	p
Demogrāfiskais raksturojums					
Dzimums	Vīrietis	3,18	3,474	1	0,062
	Sieviete	3,08			
Vecums	18-34	3,10	2,514	2	0,285
	35-64	3,11			
	65 un vairāk	3,25			
Tautība	latvietis	3,13	1,212	1	0,271
	cita	3,08			
Ģimenes stāvoklis	dzīvo viens	3,14	0,104	1	0,747
	precēts vai kopā dzīvojošs pāris	3,11			
Bērni dzīvo mājsaimniecībā	jā	3,16	2,852	1	0,091
	nē	3,09			
Sociālekonomiskais raksturojums					
Izglītība	pamatizglītība	3,08	1,377	3	0,711
	vispārējā vidējā	3,11			
	profesionālā vidējā vai arodizglītība	3,07			
	augstākā	3,16			
Nodarbošanās	strādā	3,16	5,322	3	0,150
	nestrādā	3,14			
	mācās	3,06			
	strādā un mācās	3,04			
Apmierinātība ar finansiālo stāvokli	apmierinātie	3,22	23,216	1	0,000*
	pārējie	2,95			
Apmierinātība ar dzīvi kopumā	apmierināti	3,19	29,244	1	0,000*
	pārējie	2,79			
Migrācijas pieredze					
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	nesen migrējušie	3,08	2,730	1	0,099
	ilgstošie iedzīvotāji	3,15			
Pārcešanās plāni	plāno pārcelties	2,99	6,186	1	0,013*
	pārējie	3,16			
Mājoklis un piederības sajūta					
Mājokļa veids	dzīvoklis	3,14	2,731	2	0,255
	privātmāja, rindu māja	3,10			
	dienesta viesnīca, kompītne	3,05			
Mājokļa īpašuma forma	īpašumā	3,10	0,553	1	0,457
	īrēts	3,16			
Piederības sajūta	piederīgs	3,23	39,326	1	0,000*
	pārējie	2,83			

* - pastāv statistiski būtiskas atšķirības ($p < 0,05$)

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Kopumā rezultāti atklāj, ka būtiskākie indivīdu vai to mājsaimniecību raksturojošie rādītāji, kas ietekmē dzīvesvietas pievilcības novērtējumu un kas cieši korelēja ar visiem

dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošiem faktoriem, ir mājsaimniecības finansiālais stāvoklis, apmierinātība ar dzīvi kopumā un piederības sajūta. Tas ļauj secināt, ka ar dzīvi kopumā apmierinātāki indivīdi, kuriem ir labvēlīgāka finansiālā situācija mājsaimniecībā un kuri jūtas piederīgi pilsētai, pilsētvidi novērtē augstāk un jūtas tajā apmierinātāki, salīdzinot ar personām, kas uz dzīvi kopumā raugās kritiskāk, kuriem ir slikts finansiālais stāvoklis un kuri neizjūt piederību pilsētai, apstiprinot iepriekšējos pētījumos atklātās sakarības (Boschman, 2018; Lu, 1999; Baum et al., 2010; Weziak-Bialowolska, 2016; Speare, 1974; Parkes et al, 2002).

4.5. Dzīvesvietas pievilcība dažādu iedzīvotāju grupu vērtējumā

Pētījuma rezultāti atklāj, ka Jelgavā dzīvesvietas pievilcību augstu vērtē 80,1% aptaujāto, bet tikai 5,9% respondenti to novērtējuši zemu (vidējais vērtējums 3,98 no 5, standartnovirze 0,829). Aptaujas dati ļāva izveidot respondenta profilu, nodalot augstāku vērtējumu sniegušos aptaujas dalībniekus no kritiskāku attieksmi paidušiem pilsētas iedzīvotājiem (5. tabula). Kritiskāk dzīvesvietu vērtē jaunieši un iedzīvotāji, kuri nesen mainījuši dzīvesvietu. Šis profils atbilst studentiem, kuri mācībām izvēlējušies Latvijas Lauksaimniecības universitāti. Turpretī visaugstāk dzīvesvietu pilsētā vērtē seniori, kuri pilsētā dzīvo ilgstoši.

5. tabula. Respondenta profils pēc kopējā dzīvesvietas novērtējuma

Rādītājs	VĒRTĒ AUGSTĀK	VĒRTĒ KRITISKĀK
Dzimums	Vīrietis	Sieviete
Vecums	Vecumā virs 65 gadiem	18–24 gadi
Ģimenes stāvoklis	Precēts vai dzīvo kopā ar partneri; Mājsaimniecībā dzīvo kopā ar bērniem	Dzīvo bez partnera; Mājsaimniecībā nav bērnu
Mājokļa atrašanās	Dzīvo Mazstāvu apbūves zonā	Daudzstāvu dzīvojamā mikrorajonā
Mājokļa veids	Privātmāja	Dienesta viesnīca
Mājokļa īpašuma forma	Īpašumā esošs mājoklis	Īrēts mājoklis
Dzīvošanas ilgums dzīvesvietā	Dzīvesvietā dzīvo ilgstoši (nav nesena migrācijas pieredze)	Dzīvo dzīvesvietā salīdzinoši nesen (ir nesena migrācijas pieredze)
Darbavietas atrašanās	Darba vai mācību vieta atrodas Jelgavā	Darbavietā ārpus Jelgavas (ne Rīgā)
Nodarbošanās	Strādājošs	Mācās
Izglītība	Profesionālā vidējā vai arodizglītība	Vidējā izglītība
Apmierinātība ar mājsaimniecības finansiālo stāvokli	Apmierināts ar savu finansiālo stāvokli	Neapmierināts ar finansiālo stāvokli
Tautība	Cittautietis	Latviete

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

Par pamatu ņemot izveidoto respondenta profilu, pētījuma gaitā studentu ar migrācijas pieredzi dzīvesvietas pievilcības ietekmējošo faktoru novērtējums tika analizēts kontekstā ar citām iedzīvotāju grupām – studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes, senioriem un pārējiem respondentiem.

Atbildot uz jautājumu, cik apmierināti aptaujātie ir ar dzīvi Jelgavā kopumā, studenti ar migrācijas pieredzi to novērtējuši ar vidējo vērtību 3,59 no 5, kas ir būtiski zemāks rādītājs kā vidēji kopējai respondentu izlasei (3,98 no 5) un salīdzinošajām respondentu izlasēm – studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes (4,06 no 5), senioriem (4,27 no 5) un citiem respondentiem (4,03 no 5). Tas liecina, ka studenti ar migrācijas pieredzi ir būtiski kritiskāki par pastāvīgajiem pilsētas iedzīvotājiem attiecībā uz dzīvi pilsētā kopumā. Balstoties uz iepriekš izdarītajiem secinājumiem, ka dzīvesvietas pievilcības novērtējumu galvenokārt ietekmē subjektīvā apmierinātība ar dzīvi kopumā, apmierinātība ar finansiālo stāvokli un piederības sajūta, tika veikts šo rādītāju salīdzinājums starp studentu ar migrācijas pieredzi un salīdzināmajām respondentu izlasēm. Studentu ar migrācijas pieredzi piederības sajūta pilsētai ir statistiski būtiski zemāka, salīdzinot ar pārējām respondentu grupām, kas sasaucas rezultātiem citu autoru pētījumos (Hubbard, 2008; Fabula et al, 2017; Munro, Livingston, 2012; Fleuret, Prugneu, 2015), apliecinot, ka universitātes pilsēta ir tikai kā tranzītvietā, ar ko neveido ciešas emocionālās saites.

Tāpat arī studentu ar migrācijas pieredzi apmierinātība ar dzīvi kopumā ir būtiski zemāka nekā pārējām respondentu izlasēm, kas tādējādi ir viens no iemesliem zemajai apmierinātībai ar dzīvi pilsētā kopumā un dzīvesvietas pievilcības novērtējumu tajā. Tas apstiprina literatūrā (Fleuret; Prugneu, 2015) atklāto sakarību, ka studentu apkārtējās vides vērtējums ir cieši saistīts ar kopējo subjektīvo labjutību, kā arī saskan ar citiem pētījumiem (Speare, 1974; Parkes et al, 2002; Skifter Andersen, 2008), kas apliecina piederības sajūtas korelāciju ar dzīvesvietas vērtējumu. Savukārt, pretēji pētījumiem par finansiālā stāvokļa ietekmi uz dzīvesvietas novērtējumu (Baum et al., 2010; Balestra, Sultan, 2013; Weziak-Bialowolska, 2016; Boschman, 2018; Yin et al., 2018; Abdu et al., 2014), Jelgavas studentu gadījumā finansiālais stāvoklis, visticamāk, nav noteicošais dzīvesvietas pievilcības novērtējumu ietekmējošais rādītājs, jo tas nav statistiski būtiski zemāks kā citām respondentu grupām. Zemo apmierinātību ar dzīvi Jelgavā kopumā var skaidrot ar to, ka saskaņā ar empīriskiem pētījumiem (Inch, Sun, 2013; Wesselmann, 2019), apkārtējās vides pievilcība, sakoptība un drošība, ko studenti Jelgavā vērtē kritiski, ir pilsētas pazīmes, kas kopējo universitātes pilsētas novērtējumu ietekmē visvairāk.

Vides kvalitāte un personiskā drošība (1. faktors) ir nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors Jelgavā. Studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā tā novērtējums Jelgavā ir salīdzinoši zems jeb 3,51 no 5. Salīdzinot ar studentu, jauniešu bez migrācijas pieredzes vai visapmierinātākās sabiedrības sociālās grupas – senioriem, studentiem ar migrācijas pieredzi tas ir statistiski būtiski zemāks ($p=0,000$), kā arī tas ir zemāks, nekā citiem aptaujas respondentiem. Tas saistāms ar Jelgavas un Latvijas Lauksaimniecības universitātes specifiku, kurā liela daļa studentu ir ieradušies no mazākām pilsētām un lauku novadiem, kur vides piesārņojums un personiskās drošības apdraudējums parasti ir mazāks, nekā lielajās pilsētās, kas tādējādi var ietekmēt šī faktora novērtējumu jaunajā dzīves vietā. Savukārt Jelgavā dzīvojošiem jauniešiem izveidojusies lielāka piesaiste un piederības sajūta šai vietai (saskaņā ar šī pētījuma ietvaros veiktās aptaujas rezultātiem 37,6% no studentiem ar migrācijas pieredzi un 85,2% no studentiem un jauniešiem bez migrācijas pieredzes jūtas piederīgi šai pilsētai), kas, savukārt, cieši korelē ar dzīvesvietas pievilcības novērtējumu (Speare, 1974; Parkes et al, 2002; Skifter Andersen, 2008). Viņi ir pieraduši pie pilsētas vides kvalitātes vai drošības problēmām un neuztver tās tik saasināti, kā nesen uz Jelgavu pārcēlušies jaunieši.

Kā liecina aptaujas rezultāti, **infrastrukturās nodrošinājums (2. faktors)** ir otrs nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību ietekmējošais faktors Jelgavas iedzīvotāju vērtējumā, kā arī visaugstāk novērtētais starp pārējiem faktoriem. Arī studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā tas ieguvis salīdzinoši augstu novērtējumu (vidējā vērtība 3,80 no 5). Lai gan studenti ar migrācijas pieredzi infrastruktūras nodrošinājumu novērtējuši nedaudz zemāk par studentiem un jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši jau iepriekš, tomēr statistiski būtiskas atšķirības starp abu šo grupu jauniešiem nav novērojamas ($p=0,128$). Tas apliecina, ka attiecībā uz šo dzīvesvietas pievilcību ietekmējošo faktoru iepriekšējās dzīvesvietas atrašanās faktam nav nozīmīga ietekme. Tajā pašā laikā statistiski būtiskas atšķirības nav novērojamas šī faktora novērtējumā arī starp studentiem ar migrācijas pieredzi un senioriem, kas tradicionāli tiek uzskatīti par visapmierinātāko sabiedrības daļu un kas šo faktoru novērtējuši vidēji ar 3,91 no 5. Tas liecina, ka studenti, no kuriem lielākā daļa ieradušies izglītību iegūt Jelgavā no citām, mazākām Latvijas pilsētām un lauku novadiem, augstu novērtē pilsētā pieejamos kultūras, sporta objektus, zaļās zonas un publiskās vietas, kas iepriekšējā dzīvesvietā, iespējams, bija mazāk pieejami.

Visbeidzot **veselības aprūpes un transporta nodrošinājums (3.faktors)**, ko pētījuma ietvaros respondenti novērtējuši kā vājāko posmu kopējā dzīvesvietas pievilcības novērtējumā, arī studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā ir saņēmusi zemāko novērtējumu (vidējā vērtība 2,99 no 5). Salīdzinājumā ar salīdzinošo respondentu grupu – jauniešiem, kas Jelgavā dzīvojuši jau iepriekš, un senioriem – studentu ar migrācijas pieredzi veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma novērtējums ir būtiski kritiskāks ($p=0,005$ ar Jelgavā dzīvojošiem jauniešiem; $p=0,020$ ar senioriem).

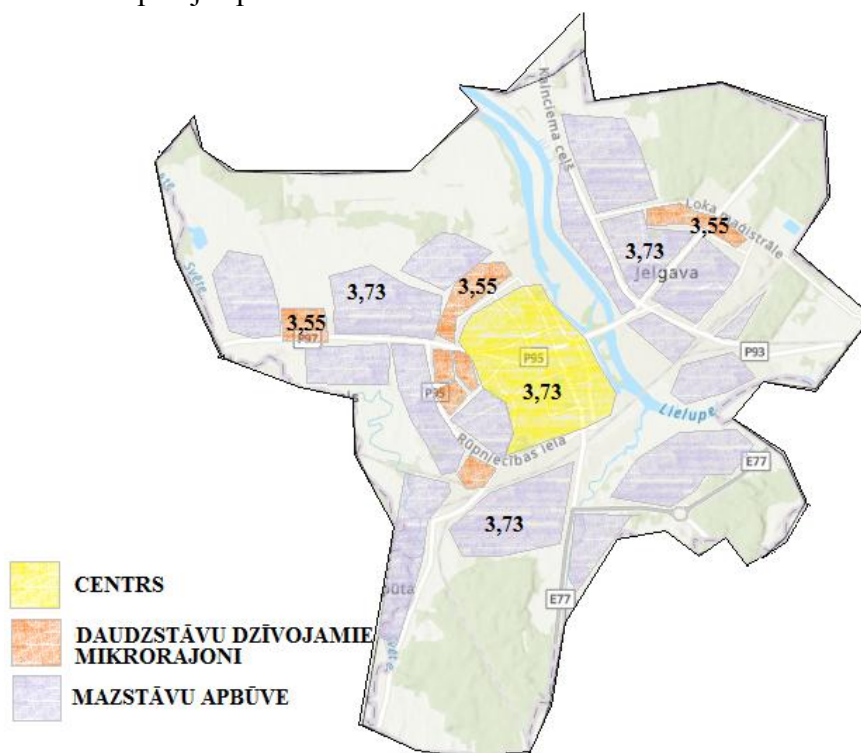
4.6. Telpiskās atšķirības dzīvesvietas pievilcības novērtējumā

Lai novērtētu, vai otrā līmeņa pilsētās ir novērojamas noteiktas sakarības atbilstoši promocijas darbā izstrādātajam dzīvesvietas pievilcības izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelim, empīriskā pētījuma ietvaros dzīvesvietas pievilcība tika analizēta divās atšķirīgās telpiskajās dimensijās.

Rezultāti Jelgavā apstiprina citu autoru pētījumus, ka dzīvesvietas novērtējums ir atšķirīgs dažādos dzīvesvietas izpētes mērogos. Jelgavas gadījumā novērojamas līdzīgas sakarības, kādas atklātas citos empīriskos pētījumos (Altman, Werner, 1985; Fleury-Bahi et al., 2008), un apstiprina, ka sev tuvāko dzīvesvietu – mājokli un tuvāko apkārtni - iedzīvotāji vērtē augstāk nekā pilsētu kopumā. Jelgavas iedzīvotāji sev tuvāk esošo dzīvesvietu vērtējuši ar vidējo vērtība 4,02 no 5, savukārt dzīvi Jelgavā kopumā ar vidējo vērtību 3,98 no 5. To var skaidrot ar lielāku piederības sajūtu mājoklim un tuvākajai apkaimei, kas pozitīvi korelē ar dzīvesvietas novērtējumu (Fleury-Bahi et al., 2008).

Analizējot **vides kvalitāti un personisko drošību (1. faktors)** starp pilsētas zonām (2.attēls), secināms, ka Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos tas ir statistiski būtiski zemāks (vidējā vērtība 3,55 no 5), salīdzinot ar abām pārējām pilsētas zonām. Vides kvalitāte parasti tiek novērtēta augstāk tajās pilsētas daļās un apkaimēs, kur dzīvo iedzīvotāji ar augstākiem ienākumiem un augstāku izglītības līmeni (Chhetri et al., 2011). Minētā sakarība tiek apstiprināta arī Jelgavas gadījumā, jo respondentu izlases raksturojums liecina, ka Daudzstāvu dzīvojamās mikrorajonos, salīdzinot ar Centru un Mazstāvu apbūves zonu, ir zemāks ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars, mazāks

augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars, kā arī apmierinātība ar finansiālo stāvokli tajos ir zemāka, nekā abās pārējās pilsētas zonās.

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

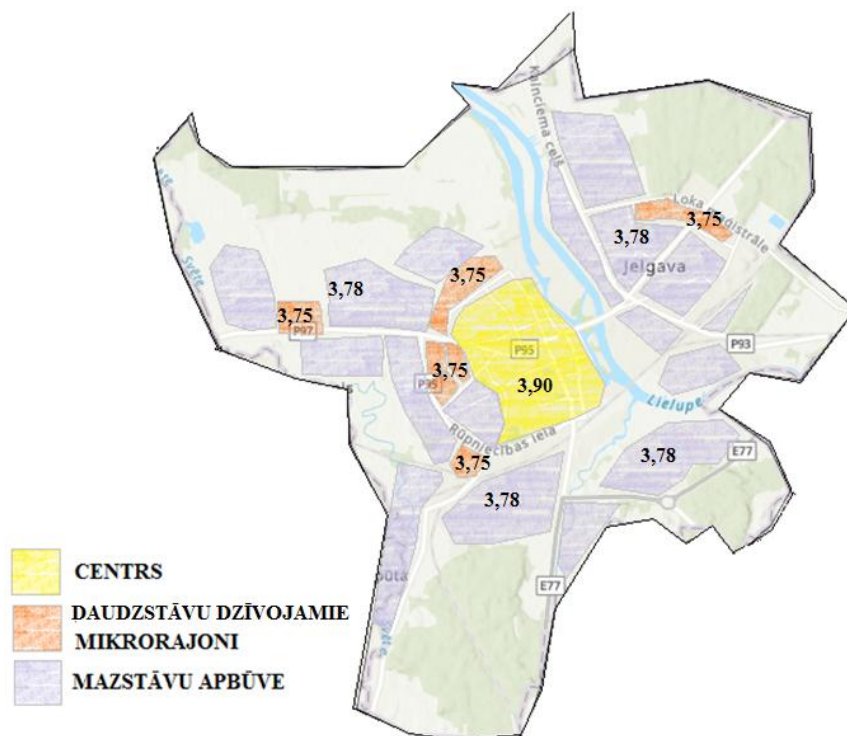
2. attēls. Respondentu vides kvalitātes un personiskās drošības (1.faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Lai gan pilsētas Centrā ir novērojams augstākais gaisa piesārņojums un trokšņu līmenis, tomēr Jelgavas iedzīvotāju aptauja atklāj, ka abas šīs pilsētu raksturojošās pazīmes tiek vērtētas ļoti līdzīgi visās pilsētas zonās, un statistiski būtisku atšķirību starp tām nav. Tomēr jāņem vērā, ka Jelgavas Mazstāvu apbūves zonā vides kvalitāti ietekmē dažādi industriālie objekti, tai skaitā dzelzceļa līnija un valsts nozīmes autoceļi, kas rada būtisku ietekmi uz vidi, līdz ar to var negatīvi ietekmēt arī šajā teritorijā dzīvojošo vides kvalitātes novērtējumu. Turklāt, līdzīgi kā pētījumā Londonā (McKerron, Mourato, 2009), to varētu skaidrot kontekstā ar pilsētas Centrā pieejamām iespējām, piemēram, plašākām izklaides un sabiedrisko pakalpojumu pieejamības iespējām, kas relatīvi samazina vides kvalitātes problēmu nozīmi kopējā dzīvesvietas pievilcības novērtējumā.

Telpiskās atšķirības turpretim ir novērojamas starp Jelgavas pilsētas zonām sakoptības un drošības novērtējumā. Piemēram, Centrā dzīvojošo iedzīvotāju pilsētas sakoptības novērtējums ir statistiski būtiski augstāks par Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošo novērtējumu ($p=0,015$). Tāpat attiecībā uz drošības situācijas novērtējumu Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie ir būtiski kritiskāki, salīdzinot ar Centrā ($p=0,000$) un Mazstāvu apbūves zonā ($p=0,008$) dzīvojošajiem. Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos, lai gan pēdējo gadu laikā tie kļūst sakoptāki, tomēr aizvien ir visai maz zaļo zonu, kas rada priekšstatu par zemāku vides kvalitāti tajos. Tāpat šie mikrorajoni, līdzīgi kā pētījumos citās centrālās un Austrumeiropas valstīs (Kovacs, Herfert, 2012; Beckhoven, Van Kempen, 2006; Dekker et al, 2011), bieži tiek uzskatīti par pagrimušiem, salīdzinoši nedrošiem kriminogēnās situācijas aspektā, līdz ar to nav

pārsteigums, ka šīs pilsētas zonas iedzīvotāji pilsētu kopumā vērtē kā mazāk drošu un vides kvalitātes ziņā sliktāk, salīdzinot ar citās pilsētas daļās dzīvojošajiem.

Kā liecina pētījuma rezultāti, ar ar **infrastrukturā nodrošinājumu (2.faktors)** Jelgavā statistiski būtiski vairāk apmierināti ir pilsētas Centrā dzīvojošie iedzīvotāji (vidējā vērtība 3,85 no 5), salīdzinot ar abās pārējās pilsētas zonās dzīvojošiem iedzīvotājiem (3.attēls).

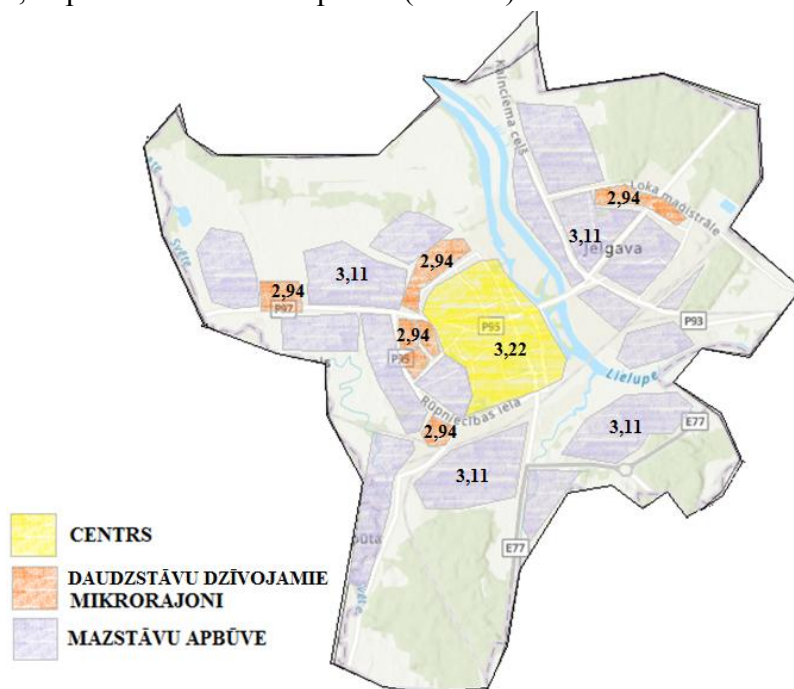
Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

3. attēls. Respondentu infrastruktūras nodrošinājuma (2.faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Savukārt statistiski būtisku atšķirību infrastruktūras novērtējumā nav starp pilsētas Mazstāvu apbūves zonā (vidējā vērtība 3,78 no 5) un Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos (vidējā vērtība 3,75 no 5) dzīvojošiem iedzīvotājiem. Šie rezultāti apstiprina, ka pilsētas centrā dzīvojošie iedzīvotāji kā nozīmīgāko iemeslu augstai apmierinātībai ar dzīvesvietu min plašo infrastruktūras nodrošinājumu (Du et al., 2017; McKerron, Mourato, 2009; Gentile, 2005; Chhetri et al., 2011). Pētījuma ietvaros šis pilsētas telpas pievilcību ietekmējošais faktors ietver tādas pazīmes, kā kultūras objekti un sporta objekti, kā arī publiskas vietas, kas pilsētas Centrā ir pieejamāki, salīdzinot ar pārējām pilsētas zonām. Statistiski būtiskas atšķirības starp pilsētas zonām netika novērotas attiecībā uz sporta objektu un zaļo zonu novērtējumu, savukārt publisko vietu un kultūras objektu novērtējumā vērojamas noteiktas telpiskas sakarības. Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošie būtiski zemāk par Centrā dzīvojošiem vērtē kultūras objektu pieejamību ($p=0,000$). Šo rezultātu var skaidrot gan ar to, ka nozīmīgākie kultūras objekti, piemēram, Jelgavas kultūras nams, kas piedāvā plašāko kultūras programmu pilsētā, atrodas Centrā, gan arī ar sakarību, ka zemāku apmierinātību ar kultūras objektu piedāvājumu uzrāda cittaunieši, kuru īpatsvars starp Daudzstāvu dzīvojamajos mikrorajonos dzīvojošiem respondentiem ir augstāks (27,9% cittaunieši, 72,1% latvieši), nekā pilsētas Centrā (15,1% cittaunieši, 84,9% latvieši) un Mazstāvu apbūves zonā (17,7% cittaunieši, 82,3% latvieši).

Savukārt Jelgavas Mastāvu apbūves zonā dzīvojošie ir neapmierinātāki ar publisko vietu, piemēram, tirgu, skvēru, pieejamību, salīdzinot ar Centrā dzīvojošiem respondentiem ($p=0,032$), jo šie objekti galvenokārt izvietoti pilsētas Centrā, un attālums līdz tiem, kas ir nozīmīgs kopējo dzīves kvalitāti ietekmējošs rādītājs (Knox, Pinch, 2010; Kahrik et al., 2016; Gentile, 2005), rada negatīvo ietekmi uz to kopējo novērtējumu.

Līdzīgi arī **veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors)** vērtējums starp Jelgavas pilsētas zonām statistiski būtiski zemāks ir Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos, kur dzīvojošie respondenti to novērtējuši vidēji ar 2,92 no 5. Savukārt starp pilsētas Centrā un Mazstāvu apbūves zonās dzīvojošo respondentu novērtējumu statistiski nozīmīgas atšķirības nav novērojamas, un vidējais vērtējums ir attiecīgi 3,22 pilsētas Centrā un 3,11 pilsētas Mazstāvu apbūvē (4.attēls).

Avots: autores veidots, izmantojot Jelgavas iedzīvotāju aptaujas datus

4. attēls. Respondentu veselības aprūpes un transporta nodrošinājuma (3.faktors) novērtējums Jelgavas pilsētas zonās

Šos rezultātus lielā mērā var skaidrot ar faktu, ka tieši Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos dzīvojošo respondentu vidū ir sliktākie indivīda sociālekonomisko stāvokli raksturojošie rādītāji – zemākais augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars (Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos 33,6%, Centrā 39,8%, Mazstāvu apbūves zonā 48,3%) un augstākais nestrādājošo personu īpatsvars (Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos 16,8%, Centrā 13,6%, Mazstāvu apbūvē 14,1%). Tāpat aptaujas rezultāti atklāj, ka Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos ir arī zemākais apmierinātības līmenis ar mājsaimniecības finansiālo situāciju. Daudzstāvu dzīvojamos mikrorajonos dzīvojošo respondentu vidū ir augstāks vecākās paaudzes iedzīvotāju īpatsvars jeb 12,7%, salīdzinot ar 8,7% Centrā un 11,0% pilsētas Mazstāvu apbūves zonā, kurus tiešākā veidā skar veselības aprūpes pakalpojumu izmantošana, līdz ar to tiem ir arī statistiski būtiski zemāks šī faktora novērtējums salīdzinājumā ar Centrā dzīvojošiem ($p=0,006$).

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Promocijas darbā novērtētas iedzīvotāju dzīvesvietu pievilcības sociāli telpiskās atšķirības Jelgavā. Iepriekšējo pētījumu izvērtējums, darbā izmantotie statistikas dati un iedzīvotāju aptaujā iegūtie rezultāti atspoguļojas šādos secinājumos:

1. Dzīvesvietas pievilcība, ar ko pētījumā tiek saprasts kādas teritorijas iedzīvotāju apmierinātības līmenis ar dzīvesvietu, ko ietekmē dažādi sociāli telpiskie faktori, kļuvis par nozīmīgu pilsētu ģeogrāfijas pētījumu virzienu arī otrā līmeņa pilsētās. Tas ļauj atklāt tos dzīvesvietas aspektus, kas būtu pilnveidojami, lai pilsētu veidotu par iedzīvotājiem pievilcīgu dzīvesvietu, tādējādi palielinot iespēju ne tikai saglabāt esošo iedzīvotāju skaitu, bet arī veicinot jaunu iedzīvotāju piesaisti, kas, lai nodrošinātu sabalansētu reģionu attīstību, ir īpaši būtiski otrā līmeņa pilsētām Latvijā.
2. Dzīvesvietas pievilcību otrā līmeņa pilsētās nosaka pilsētas telpu raksturojošo pazīmju kopums. Balstoties uz šo pazīmju kopumu, izšķir šādus dzīvesvietas pievilcības faktoros: (1) vides kvalitāte un personiskā drošība, (2) infrastruktūras nodrošinājums, kā arī (3) veselības aprūpe un transporta nodrošinājums. Promocijas darbā veiktajā pētījumā un teorētiskās literatūras analizē ir rodams apstiprinājums tam, ka Jelgavā tāpat kā citās otrā līmeņa pilsētās nozīmīgākais dzīvesvietas pievilcību raksturojošais faktors ir vides kvalitāte un personiskā drošība.
3. Atšķirības dzīvesvietas pievilcības vērtējumā būtiski ietekmē iedzīvotāju māsaimniecības finansiālais stāvoklis, apmierinātība ar dzīvi kopumā un piederības sajūta. Uzlabojoties sociālekonomiskajai un mājokļa situācijai, palielinoties apmierinātībai ar dzīvi kopumā, kā arī izjūtot lielāku piederību pilsētai, arī apmierinātība ar dzīvesvietas pievilcību kļūst lielāka.
4. Apmierinātā un mazāk apmierinātā iedzīvotāja profils liecina, ka ar dzīvi otrā līmeņa pilsētā visapmierinātākie ir seniori, kuriem mājoklis ir īpašumā, savā dzīvesvietā dzīvo ilgstoši, savukārt neapmierinātāki ar dzīvi šāda līmeņa pilsētās ir jaunieši, kas studē un dzīvo īrētā mājoklī un kuri dzīvesvietā dzīvo visai neilgu laiku.
5. Salīdzinot dažādu sociālo grupu dzīvesvietas pievilcības vērtējumu universitātes pilsētā, secināms, ka kritiskākie vērtējumi ir studentiem ar migrācijas pieredzi. Tas skaidrojams ar būtiski zemāku piederības sajūtu pilsētai, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām, jo šie studenti universitātes pilsētu uztver kā tranzītvietu, neveidojot ar to ciešu emocionālu saikni.
6. Kritiskais universitātes pilsētas vērtējums studentu ar migrācijas pieredzi ieskatā liecina, ka liela daļa no tiem pilsētu pēc studiju beigām, visticamāk, pametīs. Lai universitātes beidzēji izvēlētos otrā līmeņa pilsētu kā turpmāko dzīvesvietu, īpašs uzsvars jāvelta vides kvalitātes un personiskās drošības uzlabošanai, kā arī veselības aprūpes un sabiedriskā transporta pilnveidošanai, ko studenti šāda līmeņa pilsētā vērtē kritiskāk, salīdzinot ar citām iedzīvotāju grupām.
7. Aktuāls virziens pilsētu pētniecības jomā ir dzīvesvietas pievilcības ģeogrāfiskās daudzveidības telpiskie aspekti, kas līdz šim Latvijas mērogā galvenokārt analizēts galvaspilsētā Rīgā. Promocijas darbā izstrādātais dzīvesvietas pievilcības novērtējuma izpētes mērogu un telpisko atšķirību modelis dzīvesvietas pievilcību ļauj kompleksi

analizēt divās dimensijās – (1) telpiskās vienības novietojums attiecībā pret indivīda dzīvesvietu un (2) pilsētas zonu griezumā. Rezultāti parāda, ka šis modelis veiksmīgi izmantojams arī citu otrā līmeņa pilsētu dzīvesvietas pievilcības telpisko atšķirību noteikšanai.

8. Jelgavā veiktais pētījums liecina, ka dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētās vērtējamās kompleksi gan atšķirīgos izpētes mērogos, gan atšķirīgās pilsētas zonās. Dzīvesvietas pievilcību respondenti augstāk vērtē dzīves vietas tuvākajā apkārtnē nekā pilsētā kopumā. Izskaidrojums tam ir izteiktāka piederības sajūta tuvākajai, labāk iepazītajai dzīves vietas apkārtnē. Atšķirīgo vērtējumu pilsētas zonās nosaka iedzīvotāju piederība dažādām sociālajām grupām.
9. Dzīvesvietas pievilcības telpiskās atšķirības otrā līmeņa pilsētas zonās nevar tikt vērtētas atrauti no sociālās struktūras tajās, jo to apliecina arī atšķirīgie dzīvesvietas pievilcību raksturojošie faktori dažādās pilsētas zonās.
10. Apmierinātību ar mājokli un dzīvesvietas tuvāko apkārtni iespaido indivīda dzīvesvietas atrašanās atšķirīgās pilsētas zonās. Būtiski augstāks tuvākās dzīvesvietas novērtējums, salīdzinot ar pārējām pilsētas zonām, ir mazstāvu apbūves zonā, kurai raksturīgs zemāks iedzīvotāju blīvums un augstāki sociālekonomiskie rādītāji. Tas apliecina, ka iedzīvotāji dzīvesvietu augstāk vērtē mazāk blīvi apdzīvotās pilsētas vietās.

Priekšlikumi turpmākajiem pētījumiem

- Līdz šim procesi, ko pilsētas telpā izraisa un veicina studentu un gados jaunu iedzīvotāju klātbūtne, Latvijā nav pētīti, savukārt citās Eiropas valstīs šādi pētījumi kļūst aizvien populārāki. Tādēļ būtu jāveic pētījumus par studentifikācijas un jaunināšanās procesiem Latvijas pilsētās, novērtējot studentu un jauniešu ietekmi uz pilsētas telpu. Turklāt tieši Jelgava kā studentu pilsēta varētu būt piemērota studentifikācijas izpētes teritorija.
- Būtu lietderīgi veikt pētījumus par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu citās Latvijas otrā līmeņa un arī mazākās pilsētās, kas ir nozīmīgi centri iedzīvotāju noturēšanai un piesaistei reģionos, lai izprastu iedzīvotāju apmierinātību ar dzīvi un pilsētas telpu šādās pilsētās un prognozētu nākotnes tendences iedzīvotāju skaita pārmaiņām tajās.
- Nepieciešams turpināt pētījumus par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu telpiskajā aspektā, īpaši pilsētu jaunajās apbūves teritorijās.
- Būtu vēlams Latvijā turpināt izvērst pētījumus uzvedības ģeogrāfijas jomā par dzīvesvietas pievilcības novērtējumu sasaisti ar piederības sajūtu un piesaisti vietai, migrācijas nodomiem un dzīvesvietas maiņu.

PATEICĪBAS

Autore izsaka pateicību par atbalstu un vērtīgiem ieteikumiem promocijas darba izstrādes laikā promocijas darba vadītājai profesorei Zaigai Krišjānei. Īpašs paldies Elīnai Apsītei-Beriņai par iedrošinājumu, veltīto laiku un ieteikumiem promocijas darba izstrādē. Paldies par ieteikumiem metožu izvēlē un darba pilnveidošanā arī Ģirtam Burgmanim, docentam Andrim Baulam, Guido Sechi un citiem kolēģiem Cilvēka ģeogrāfijas katedrā. Paldies maniem draugiem par līdzīgu jušanu. Īpašs paldies ģimenei – maniem vecākiem Andai un Jānim, vīram Mārim un meitām Leldei un Undai par atbalstu un pacietību promocijas darba rakstīšanas laikā.

LITERATŪRAS SARAKSTS

- Adams R.E. (1992) Is happiness a home in the suburbs?: The influence of urban versus suburban neighborhoods on psychological health. *Journal of Community Psychology*, 20(4), 353-372.
- Adriaanse C.C.M. (2007) Measuring residential satisfaction: a residential environmental satisfaction scale. *Journal of Housing and the Built Environment*, 22(3), 287-304.
- Altman I., Werner C.M. (1985) Home environments: Human behavior and the environment. New York, Plenum Press, pp.287-309.
- Amerigo M., Aragones J. (1997) A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 47 -57.
- Baldassare M. (1978) Human Spatial Behavior. *Annual Review of Sociology*, 4, 29 – 56.
- Balestra C., Sultan J. (2013) Home Sweet Home: The Determinants of Residential Satisfaction and its Relation with Well-being. *OECD Statistics Working Papers*, 2013/05, pieejams: <http://dx.doi.org/10.1787/5jzbcx0czc0x-en>, skatīts: 05.05.2019.
- Barreira A.P., Agapito D., Panagopoulos T., Guimarães H. (2017) Exploring residential satisfaction in shrinking cities: a decision-tree approach. *Urban Research & Practice*, 10:2, 156-177.
- Barreira A.P., Nunes L.C., Guimares M.H., Panagopoulos T. (2019) Satisfied but thinking about leaving: the reasons behind residential satisfaction and residential attractiveness in shrinking Portuguese cities. *International Journal of Urban Sciences*, 23(1), 67-87.
- Baum S., Arthurson K., Rickson K. (2010) Happy People in Mixed-up Places: The Association between the Degree and Type of Local Socioeconomic Mix and Expressions of Neighbourhood Satisfaction. *Urban Studies*, 47(3), 467-485.
- Bauls A., Krišjāne Z., Mežciema G. (2003) Pilsētvides vērtējums dažādos Rīgas rajonos. *Ģeogrāfiskie raksti Folia Geographica XI*, 79.-95.
- Beckhoven E., Van Kempen R. (2006) Towards More Social Cohesion in Large Post-Second World War Housing Estates? A Case Study in Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*, 21(4), 477-500.
- Boschmann S. (2018) Individual differences in the neighbourhood level determinants of residential satisfaction. *Housing Studies*, 33(7), 1127-1143.
- Campagni R., Capello R. (2017) *Second Rank Cities in Europe: Structural Dynamics and Growth Potential*. Routledge, 160 p.
- Centrālā statistikas pārvalde (2017) Apskojuma "Dzīves kvalitāte pilsētās" rezultāti. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/socialie-procesi/dzives_kvalitate/meklet-tema/348-apskojuma-dzives-kvalitate-pilsetas, skatīts: 07.03.2019.
- Chhetri, P., Stimson, R., & Western, J. (2011) Using GIS to derive region-wide patterns of quality of urban life dimensions: Illustrated with data from the Brisbane-SEQ region. In R. W. Marans & R. Stimson (Eds.), *Investigating quality of urban life: Theory, methods, and empirical research*. New York: Springer, pp. 405-434.
- Clifford N., French S., Valentine G. (2010) *Key Methods in Geography*. Second Edition, Sage, 545 p.
- Cordera R., Nogues S., González-González E., dell'Olio, L. (2019) Intra-Urban Spatial Disparities in User Satisfaction with Public Transport Services. *Sustainability*, 11, 1-22.

- Coulter R., Scott J. (2015) What Motivates Residential Mobility? Reexamining Self-Reported Reasons for Desiring and Making Residential Moves. *Population, Space, Place*, 21, 354–371.
- Dekker K., de Vos S., Musterd S., van Kempen R. (2011) Residential Satisfaction in Housing Estates in European Cities: A Multi-level Research Approach. *Housing Studies*, 26(04), 479-499.
- Diaz-Serrano L. (2006) Housing Satisfaction, Homeownership and Housing Mobility: A Panel Data Analysis for Twelve EU Countries. *IZA Discussion Paper*, 2318, 1-44.
- Du P., Wood A., Ditchman N., Stephens B. (2017) Life Satisfaction of Downtown High-Rise vs. Suburban Low-Rise Living: A Chicago Case Study. *Sustainability*, 9, 1-14.
- El-Hilali N., Al-Jaber S., Hussein L. (2015) Students' Satisfaction and Achievement and Absorption Capacity in Higher Education. *Procedia - Social and Behavioural Sciences*, 177, 420–427.
- Elsinga M., Hoekstra J. (2005) Homeownership and housing satisfaction. *Journal of Housing and the Built Environment*, 20, 401–424.
- Eurostudent VI (2017) Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi Latvijā. Latvijas Universitāte. Skatīts 01.03.2019, pieejams: <http://www.lsa.lv/petijums-studentu-socialie-un-ekonomiskie-apstakli-latvija/>.
- Fabula S., Boros L., Kovacs Z., Horvath D., Pal V. (2017) Studentification, diversity and social cohesion in post-socialist Budapest. *Hungarian Geographical Bulletin*, 66(2), 157–173.
- Fang Y. (2006) Residential Satisfaction, Moving Intention and Moving Behaviours: A Study of Redeveloped Neighbourhoods in Inner-City Beijing. *Housing Studies*, 21(5), 671-694.
- Fleury-Bahi G., Felonneau M.L., Marchand D. (2008) Processes of Place Identification and Residential Satisfaction. *Environment and Behavior*, 40(5), 669-682.
- Fleuret S., Prugneau J. (2015) Assessing students' wellbeing in a spatial dimension. *The Geographical Journal*, 181(2), 110–120.
- Galster G.C. (1987) Identifying the Correlates of Dwelling Satisfaction: An Empirical Critique. *Environment and Behavior*, 19(5), 539-568.
- Gentile M. (2005) Urban Residential Preferences and Satisfaction in the Former Soviet Union: Results from a Survey in Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan. *Urban Geography*, 26(4), 296–327.
- Gentile M. (2015) The “Soviet” factor: exploring perceived housing inequalities in a mid-sized city in the Donbas, Ukraine. *Urban Geography*, 36(5), 696-720.
- Gnattiuket O., Kryvets O. (2018) Post-Soviet Residential Neighbourhoods in Two Second-Order Ukrainian Cities: Factors and Models of Spatial Transformation. *Geographica Pannonica*, 22(2), 104-120.
- Gorczyca K., Grabinski T. (2017) Ageing in place: residential satisfaction in Polish housing-estate communities. *Ageing & Society*, 1-25.
- Hanak T., Marovic I., Aigel P. (2015) Perception of Residential Environment in Cities: a Comparative Study. *Procedia Engineering*, 117, 495 – 501.
- Herfert G., Neugebauer C.S., Smigiel C. (2012) Living in Residential Satisfaction? Insights from large-scale housing estates in central and eastern Europe. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 104(1), 57–74.

- Hubbard P. (2008) Regulating the social impacts of studentification: a Loughborough case study. *Environment and Planning*, 40, 323-341.
- Hur M., Morrow-Jones H. (2008) Factors that influence residents satisfaction with neighbourhoods. *Environment and Behavior*, 40(5), 619-635.
- Insch A., Florek M. (2010) Place Satisfaction of City Residents: Findings and Implications for City Branding. In G. Ashworth, & M. Kavaratzis (Eds.), *Towards effective place brand management: Branding European Cities and Regions*, pp. 191–204.
- Insch A., Sun B. (2013) University students' needs and satisfaction with their host city. *Journal of Place Management and Development*, 6(3), 178–191.
- Jokela M., Bleidorn W., Lamb M.E., Gosling S.D., Rentfrow P.J. (2015) Geographically varying associations between personality and life satisfaction in the London metropolitan area. *Proceeding of National Academy of Sciences of United States of America*, 112(3), 725-730.
- Kabisch S., Grossmann K. (2013) Challenges for large housing estates in light of population decline and ageing: Results of a long-term survey in East Germany. *Habitat International*, 39, 232-239.
- Kahrik A., Temelova J., Kadarik K., Kubes J. (2016) What attracts people to inner city areas? The cases of two post-socialist cities in Estonia and the Czech Republic. *Urban Studies*, 53(2), 355–372.
- Kahrik A., Leetmaa K., Tammaru T. (2012) Residential decision-making and satisfaction among new suburbanites in the Tallinn urban region, Estonia. *Cities*, 29, 49–58.
- Knox P., Pinch S. (2010) *Urban Social Geography. An Introduction*. Sixth edition. Pearson Education Limited. 373 p.
- Kovacs Z., Douglas M. (2004) Hungary – from socialist ideology to market reality. In: Turkington R., Van Kempen R., Wassenberg F. (eds) *High-rise housing in Europe: current trends and future prospects, housing and policy studies*. University Press, Delft, 231-248.
- Kovacs Z., Herfert G. (2012) Development Pathways of Large Housing Estates in Post-socialist Cities: An International Comparison. *Housing Studies*, 27(3), 324-342.
- Krabel S., Flother C. (2014) Here Today, Gone Tomorrow? Regional Labour Mobility of German University Graduates. *Regional Studies*, 48(10), 1609-1627.
- Krūmiņš J., Sechi G., Bērziņš M. (2018) Residential satisfaction and mobility behaviour among the young: insights from the post-Soviet city of Riga. *Belgeo*, 3, 1-13.
- Licite L., Janmere L. (2018) Student expectations towards physical environment in higher education. *Proceedings of International scientific conference “Engineering for rural development”*, 17, 1198-1203.
- Lindsay J. (2006) *Techniques in Human Geography*. Routledge, 224 p.
- Litavniece L., Ežmale S. (2012) Pilsētu pievilcības koncepcijas pielietošanas iespējas Latvijā: Rēzeknes piemērs. *Latvijas Zinātņu akadēmijas Vēstis*, 66(1/2), 20-34.
- Lu M. (1999) Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models. *Growth and Change*, 30, 264-287.
- Marcinczak S. (2012) The evolution of spatial patterns of residential segregation in Central European Cities: The Łódź' Functional Urban Region from mature socialism to mature post-socialism. *Cities*, 29, 300–309.

- Markusen A.R., Lee Y.S., DiGiovanna S. (1999) *Second Tier Cities: Rapid Growth Beyond the Metropolis*. U of Minnesota Press, 403 p.
- McKerron G., Mourato S. (2009) Life satisfaction and air quality in London. *Ecological Economics*, 68, 1441-1453.
- McCrea R., Stimson R., Western J. (2005) Testing a Moderated Model of Satisfaction with Urban Living Using Data for Brisbane-South East Queensland, Australia. *Social Indicators Research*, 72, 121–152.
- McCrea R., Shyy T., Stimson R.J. (2014) Satisfied Residents in Different Types of Local Areas: Measuring What's Most Important. *Social Indicators Research*, 118(1), 87–101.
- Meņšikovs V. (2006) Dzīves kvalitāte Daugavpilī. Grām.: B. Bela, T. Tisenkopfs (red.) *Dzīves kvalitāte Latvijā*. Stratēģiskās analīzes komisija, Zinātne: Rīga, 153-178.
- Mohit M.A., Al-Khanbashi Raja A.M.M. (2014) Residential Satisfaction – Concept, Theories and Empirical Studies. *PLANNING MALAYSIA: Urban Planning and Local Governance*, III, 47- 66.
- Nowok B., Findlay A., McCollum D. (2018) Linking residential relocation desires and behaviour with life domain satisfaction. *Urban Studies*, 55(4), 870–890.
- Parkes A., Kearns A., Atkinson R. (2002) What Makes People Dissatisfied with their Neighbourhoods? *Urban Studies*, 39(13), 2413–2438.
- Parkinson M., Meegan R., Karecha J., Evans R., Jones G., Sotarauta M., Ruokolainen O., Tosić I., Gertheis A., Tonko A., Hegedus J., Illes I., Lefevre C., Hall P. (2012) *Second Tier Cities and Territorial Development in Europe: Performance, Policies and Prospects*. ESPON & European Institute of Urban Affairs, Liverpool John Moores University, 63 p.
- Roberts B., Hohmann R. P. (2014) The Systems of Secondary Cities: The Neglected Drivers of Urbanizing Economies. Cities Alliance. Pieejams: http://www.citiesalliance.org/sites/citiesalliance.org/files/CIVIS%20SECONDARY%20CI TIES_Final.pdf. Skatīts: 14.12.2015.
- Robinson G.M. (1998) *Methods and techniques in human geography*. J. Wiley, 556 p.
- Rogerson P. (2001) *Statistical Methods for Geography*. SAGE, 236 p.
- Roostika R. (2017) The Role of City and Host University Images on Students' Satisfaction with the Assigned Destination. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 6(1), 250-261.
- Ruoppila S. (2004) Processes of Residential Differentiation in Socialist Cities. Literature review on the cases of Budapest, Prague, Tallinn and Warsaw. *European Journal of Spatial Development*, 9, 1-24.
- Soja E. (1980) The Socio-Spatial Dialectic. *Annals of the Association of American Geographers*, 70(2), 207-225.
- Sokolowicz M.E. (2018) Student cities or cities of graduates? The case of Lodz and its students declared preferences. *Population, Space, Place*, 25(2), e2177.
- Speare A. (1974) Residential satisfaction as an intervening variable in residential mobility. *Demography*, 11(2), 173-188.
- Spackova P., Dvorakova N., Tobrmanova M. (2016) Residential satisfaction and intention to move: the case of Prague's new suburbanites. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 98 (4), 331–348.

- Tabachnick B.G., Fidell L.S. (2013) *Using Multivariate Statistics*. Sixth Edition. Pearson, 983 p.
- Temelova J., Novak J., Ourednicek M., Puldova P. (2011) Housing Estates in the Czech Republic after Socialism: Various Trajectories and Inner Differentiation. *Urban Studies*, 48(9), 1811–1834.
- Temelova J., Dvorakova N. (2012) Residential satisfaction of elderly in the city centre: The case of revitalizing neighbourhoods in Prague. *Cities*, 29, 310-317.
- Weidemann S., Anderson J.R. (1985) A conceptual framework for residential satisfaction. *Human Behaviour and Environment*, Plenum Press, 153-181.
- Wesselmann S. (2019) Do students belong to Florida's creative class? An empirical study of students' expectations regarding city attractiveness. *Journal of Place Management and Development*, 12(2), 164-180.
- Weziak-Bialowolska D. (2016) Quality of life in cities – Empirical evidence in comparative European perspective. *Cities*, 58, 87-96.